

הצעת חוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 7), התשס"ה-2005

[מס' 3173; "דברי הכנסת", כרך 198, עמ' 8247; חוב' ו', עמ'; נספחות.]

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ראובן ריבלין:

רבותי חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום. אני מזמין את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, להציג את הצעת חוק הנזיקים האזרחיים.

רבותי, מייד אנחנו עוברים לדיון בהסתייגויות. מי שייקרא שמו ולא יהיה, מאבד את זכותו לדבר. ראשון המסתייגים הוא חבר הכנסת מוחמד ברכה, להיות מוכן. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת החוקה הנכבד, אני מוכרח לומר מעל במת הכנסת: אנחנו ראינו היום את דוח הפעולות שלך והראינו לעיתונאים. אומנם, לפי הסטטיסטיקה הוועדה שלך לא הרבתה בישיבות, אבל כל ישיבה ארכה לפחות שמונה, תשע שעות.

אני מוכרח, בשם כל חברי הכנסת, להודות לך, אדוני, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, גם על הכמות ובעיקר על איכות החוקים. גם על הליווי של הוועדה בזמן אמת את פעולות הממשלה בנושאים שהם בנפשה של מדינת ישראל, תהיה הדעה לכאן או לכאן. גם בעניין חוק ההתנתקות וגם בנושאי ההתנתקות עצמה. גם בנושאי המשטרה ומעקב אחרי פעולותיה וגם בנושאים של עבודת פרקליטות המדינה והיועץ המשפטי. אנחנו מתברכים בך. תודה רבה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מאוד מודה לך. יש שכר לעבודה הפרלמנטרית. אני לא בטוח אם העבודה הפרלמנטרית נותנת משהו למישהו מחברי הכנסת בקרב הציבור שצריך לבחור אותו, שם זה בכלל לא נחשב, אבל לפחות זה נחשב כאן בבית. זה גם משהו.

היו"ר ראובן ריבלין:

אתה מאז '84 מוכיח שיש שכר לעמלך.

חיים אורון (יחד):

מיקי, אין בונוסים.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון. רבותי, בואו נעבור להצעת החוק שהיא אומנם הצעת חוק לא כל כך דרמטית, כמו אם מזכיר ההסתדרות יהיה חבר כנסת, כן או לא, אבל היא גם נוגעת לעניינים קצת חשובים.

הצעת החוק שאני מבקש להביא למליאה היא הצעת חוק מאוד מורכבת, מאוד חשובה, שיש לה השלכות גם ברמה העקרונית-המוסרית על אופיה הדמוקרטי המוסרי של מדינת ישראל, ויש לה גם השלכות מעשיות.

(היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה, שעה 13:43)

מדינת ישראל מנהלת בשנים האחרונות מלחמה בעלת אופי צבאי נגד ארגוני מחבלים וטרוריסטים, שאולי אינם מאורגנים בארגונים גדולים, ששמו להם למטרה לפגוע באוכלוסייה אזרחית, ששמו להם למטרה להשליט טרור, לפגוע במדינה, באזרחיה, בכלכלתה, בתנועת התיירים אליה, וכל זה תוך שימוש באמצעים שהוכרוזו על-ידי הקהילייה הבין-לאומית כפשעי מלחמה. מדינת ישראל היחידה, הבודדה, צריכה לעמוד ללא עזרת הקהילייה הבין-לאומית במלחמה נגד אותם ארגונים, נגד אותם טרוריסטים, נגד אותם פושעי מלחמה. זוהי מלחמה. ובמלחמה - כמו במלחמה.

כאשר מדינה נלחמת, וגם זה מקובל, נהוג במשפט הבין-לאומי, אין היא כפופה לתביעות נזיקין גם כאשר עקב המלחמה, במהלך המלחמה, היא פגעה בחפים מפשע, גם כאשר במהלך המלחמה היא פגעה במטרות שגרמו נזק לרכוש, נזק לגוף, תוך כדי פעולות המלחמה. במהלך עבודת הוועדה לא הובא לידיעתנו על-ידי איש מהגורמים שישבו סביב שולחן הוועדה, אפילו מקרה אחד בתולדות מדינות בנות-תרבות, שמדינה שהיתה קשורה במעשי מלחמה, הוגשה נגדה תביעה על-ידי אזרח שנפגע, ואותה מדינה פתחה את שערי בית-המשפט שלה והסכימה שתידון תביעה ובתי-המשפט פסקו פיצויים נגד המדינה בגין פעולה שנעשתה תוך כדי מלחמה.

זה לא אומר שכאשר מדינות הגיעו להסכמי שלום - אז המדינות כמדינות הסדירו נושאים שונים.

עזמי בשארה (בל"ד):

באילו שתי מדינות מדובר כאן? אזרחי איזו מדינה?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני, עוד לא הגעתי לזה. תאזין בסבלנות, אני אגיע גם לזה. תאמין לי שלא אתחמק.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא הובא לידיעתנו אפילו מקרה אחד שבו באיזו מדינה בעולם שהיתה מעורבת במעשה מלחמה ותוך כדי מעשה המלחמה פגעה או גרמה נזק למישהו, האדם שנגרם לו נזק הגיש תביעה נגד המדינה במדינה שניהלה את המלחמה וזכה לתביעת פיצוי. אין דבר כזה.

אני לא רוצה כרגע להרחיב, אבל מי שרוצה להסתכל על הדין העברי בסוגיות האלה, אני מציע להפנות אותו לביטוי ולפרשנות של הדין העברי האומר: "אוי לרשע ואוי לשכנו". זו סוגיה שכדאי לדון בה ובהיבט המודרני שלה. אנחנו אומרים שכאשר שתי מדינות נלחמות, יכול להיות מצב שאזרחים של אחד הצדדים, שהם לא צד לוחם, הם בסופו של דבר משלמים מחיר, וזה חלק מהאחריות הקולקטיבית של מי שנמצא בתחומי אותה מדינה.

יתר על כן, כל מדינה בסופו של דבר צריכה לפצות את אזרחיה, לשקם אותם ואת הריסות המלחמה. זה לא אומר שאין מצבים שאנשים ברגעים כאלה, לא נפתרת להם הבעיה הפרטית. איך? למשל, בתום מלחמה מגיעים להסכם, משלמים פיצויים כאלה או אחרים בין מדינות, והמדינות דואגות לאזרחים שלהן או לאלה שנפגעו בתחומיהן גם אם הם לא אזרחים. הסדרים קיימים. אבל אני חוזר ואומר, תביעה בנזיקין נגד מדינה בגין מעשה מלחמה - אין לדבר הזה תקדים.

כפי שאמרתי, מדינת ישראל - - -

עזמי בשארה (בל"ד):

כוויית תבעה את עירק והיא מקבלת כסף. אז זה לא בבית-המשפט שלה, זה נכון, רק במקרה הזה יש שתי מדינות, וכאן אין שתי מדינות.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אז אני חוזר ואומר: ביחסים בין מדינות, מדינת כוויית תבעה את מדינת עירק, אבל לא אזרח כווייתי תבע בעירק, בבית-משפט עירקי. חבר הכנסת בשארה, אין מצב שאזרח כווייתי יגיש תביעה בעירק, בבית-דין של עירק. תביעת כוויית נגד עירק מתבררת בבית-המשפט הבין-לאומי, זה לא נוגע כרגע לענייננו.

היינו במצב מלחמה, וברמת העיקרון, תוך כדי מצב המלחמה הזה, למדינה צריכה להיות הגנה מפני תביעות נזיקין. בפועל, מה שקורה הוא, שבת-המשפט בישראל מוצפים במאות תביעות, בסכומים של מאות מיליונים של שקלים, נגד מדינת ישראל בגין תביעות נזיקין שנגרמו לפלסטינים מחוץ לשטח מדינת ישראל, שסבלו במהלך העימותים בין ישראל לבין אותם אויבים שנגדם נלחמנו. הם סבלו מפגיעות. הם באים לבית-המשפט, מלווים בעדים רבים, וטענתם שהם בכלל לא היו צד בעניין; הם עברו במקרה, לא יידו אבנים, לא היו במקום, ישבו על גג או מרפסת ופתאום פגעו בהם חיילים, והם מגישים תביעות.

אנחנו נמצאים בשני מצבים. במצב הראשון אנחנו אומרים, שיש אחריות מסוימת שאנחנו לוקחים על עצמנו, ויש אחריות שאנחנו לא רוצים לקחת על עצמנו. אני מדבר על אותם מקרים שאנשים נפגעו כשהיו צד שלישי, ולא היו שותפים ממש למלחמה שהתחוללה באותו רגע. מדוע יש לנו התלבטות? מדוע איננו מחילים בצורה גורפת את אותו כלל, שעליו דיברתי, שמדינה לוחמת ונמצאת במצב מלחמה, היא פטורה מכל אחריות כלפי נתינים, בצורה גורפת?

חבר הכנסת בשארה, אני פונה אליך כי אתה הערת. אנחנו מכירים בעובדה, שמדינת ישראל, כאשר היא מנהלת את הדיאלוג הזה, נתבעת על-ידי פלסטינים שגרים בשטחי C או בשטחי B, אבל אפילו בשטחי A, בכל אחד מהמקומות האלה למדינת ישראל יש אחריות מסוימת. זה לא מצב מלחמה קלאסי, שבו מדינת ישראל נלחמת נגד מדינה זרה. אם תיקחו את שטחי C, בשטחי C למדינת ישראל יש האחריות הביטחונית וגם המשטרתית, אחריות כמעט מלאה. בשטחי B יש האחריות הביטחונית הכוללת. בשטחי A, נכון, הרשות שלטה שם, אבל עדיין אנחנו שומרים על זיקה מסוימת.

לכן, כאשר באה הצעת החוק הממשלתית ואמרה, שאנחנו רוצים לעשות את ההשוואה למצב מלחמה, וקבעה שם שאין להגיש תביעות שנבעו ממצב המלחמה הזה, ופסלה כל תביעה של כל נתין, כל אדם שגר באותו אזור עימות, על פניה, הכנסת אמרה, שיש כאן מהלך גורף מדי, שמייצר מצבים שאף אחד מאתנו לא רוצה שיקרו, כי הוא מונע גישה לבית-המשפט. הוא לא מאפשר אפילו את בירור המצב המשפטי. הממשלה אמרה, שאותו אדם שגר שם הוא כאילו נתין של מדינת אויב, הוא לא יכול להגיע בכלל לבית-המשפט.

נוצרו מצבים אבסורדיים. למשל, ישבו על מרפסת שני ילדים, ילד יהודי תושב אחת ההתנחלויות וילד פלסטיני. נגיד שזה היה באחד הכפרים, שיש בהם עדיין איזה אי של דו-קיום. נורו יריות, ושני הילדים האלה נפצעו. הילד היהודי יכול להגיש תביעת נזיקין, ואילו הילד הפלסטיני לא יכול. חשבנו שזה לא תקין, כי אם היה מעשה נזיקין כלפי אחד מהם, יש גם כלפי השני. מניעה שרירותית, רק בגלל העובדה שהילד הזה הוא תושב האזור, והילד השני אינו תושב האזור, המניעה הזאת לא נראתה לנו הגיונית, כאשר היריות לא היו קשורות בשום פנים ואופן בשום פעילות צבאית. נגיד לרגע אחד שרצו לצוד שם יונים והתרשלו, נגיד שעשו מטווח לאימונים והתרשלו, אף אחד מאתנו לא חשב שבמקרים האלה אנחנו רוצים לסגור את שערי בית-המשפט.

לכן, אני חושב שזה חוק מאוד חשוב. אני מסתכל בחיך, כמה אטרקטיביות היתה להצעת החוק הקודמת, כמה מתח, כמה תשומת לב, כמה דיונים, כמה התפללויות, עד לפרטי הפרטים, בעניין שבסופו של דבר מוגבל לכל כך מעט אנשים. יש לו חשיבות ציבורית, אני לא מזלזל. כאן אנחנו נוגעים באחת הסוגיות הציבוריות החשובות ביותר, שיש לה השלכות גם לעבר, גם לעתיד, גם למצב משפטי, גם למערכת היחסים בינינו לבין הפלסטינים, גם כוונות לעתיד, גם בעיות מוסריות, גם משפטיות וגם פרקטיות. אבל, אני מקבל.

היו"ר עבד אלמאלכ דהאמשה:

הכול תלוי במי יושב על המרפסת. מי שיושב על המרפסת בחוק הזה, אז ההתעניינות שונה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון. אני רוצה לסכם את הנקודה הזאת. יצרנו בוועדה קונסטרוקציה שונה לחלוטין, והממשלה קיבלה את עמדתנו. הקונסטרוקציה חוזרת לאותו כלל שעליו דיברתי קודם, אבל היא מתחשבת בבעיות המיוחדות שיש לנו מול השטחים שבהם גרים הפלסטינים ובהם פעלו ארגוני הטרור.

מה עשינו? קבענו שמדינת ישראל רואה ומחילה את המצב המלחמתי על אזור שבו שוהים ופועלים כוחות צה"ל במסגרת עימות. מה זאת אומרת ההגדרה: "כוחות צה"ל שוהים ופועלים

במסגרת עימות? גם המלה "עימות" מוגדרת כפעולות איבה, כפעולות מלחמה של כוחותיה הסדירים של מדינת ישראל נגד ארגוני טרור, פעולות שקשורות בדיכוי מעשי איבה נגד אזרחי ישראל, פעולות שהן פעולות מלחמתיות, בהגדרה קצת יותר רחבה, שתופסת את כל הפעילות שלנו, של כוחות הביטחון, נגד ארגוני הטרור.

בנינו מצב שאומר: דבר ראשון, אם כוחות צה"ל פועלים במסגרת עימות, אפשר להכריז על האזור הזה, שבו מתקיימת הפעילות, כעל אזור עימות, ואז פטורה המדינה מאחריות בנוזיקין. ההגדרה של אזור העימות קשורה במסגרת העימות. יכול להיות מקום שבו הפעילות אינה פעילות שיש בה עימות. למשל, מעבר במחסום. שמעתי טענות כאילו זה כולל את המחסומים. לא, המחסום אינו מקום שבו אנחנו מקיימים פעילות במסגרת עימות. לכן יש אחריות בנוזיקין לגבי מה שקורה בפעילות הזאת במחסום. אלא מה, אם ברגע מסוים יש שם התקפה של ארגוני טרור, ואנחנו נמצאים בפעילות מלחמתית באותו מקום, לתקופה זאת, במסגרת העימות המתקיים, זהו אזור עימות ואין אחריות בנוזיקין.

חשוב להדגיש, שאזור העימות חייב להיות מחוץ למדינת ישראל. דבר שני שחשוב לי להדגיש, אין הבחנה מבחינת אחריות המדינה בנוזיקין אם במהלך אותו עימות, כאשר אנחנו לוקחים אותו מחסום ויש התקפת מחבלים, נלחמים במחבלים, מישהו שלישי נפגע ברכושו או נפגע בגופו והוא אומר שניהלו את המלחמה ברשלנות והוא תובע את המדינה בנוזיקין, כי הקצין נהג ברשלנות והוא לא כיוון את האש במדויק לעבר המחבלים, אלא כיוון אותה לכיוון אחר ומגיעים לו פיצויים בנוזיקין. אומרים לו שזה מצב מלחמה ואין נוזיקין. אבל אומרים את זה גם ליהודי וגם לפלסטיני, גם למוסלמי וגם לנוצרי, גם לערבי וגם לישראלי. לא משנה. וזה לא נכון שאומרים כאן שהחוק הזה הוא חוק נגד הפלסטינים.

זהבה גלאון (יחד):

לא?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חברת הכנסת זהבה גלאון, קראתי את ההשמצה שלך. עלילת דם. איך את לא מתביישת?

זהבה גלאון (יחד):

אני עושה עלילת דם?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

החוק הזה מפלה בין דם לדם?

זהבה גלאון (יחד):

כן, מפלה בין דם לדם.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתם שקרנים. אתם מסיתים. אתם מוציאים דיבה.

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

אתה שקרן פאשיסט. אתה נותן יד לתועבה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אין בחוק הזה התרה לתביעת נוזיקין בפעולת מלחמה, לא של יהודים ולא של ערבים. תפסיקו עם השקרים. תפסיקו עם זה. לא קראתם את החוק ורצתם להגיד.

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

אם זה לא נכון, בשביל מה היה צריך את החוק הזה?

זהבה גלאון (יחד):

אדוני, תחזור בד מהמלה "שקרנים".

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, אני לא אחזור. עד שאת לא תחזרי בד מכך שיש כאן אפליה בין דם לדם, אני לא אחזור בי.

זהבה גלאון (יחד):

אתה תחזור בד.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני לא אחזור בי.

זהבה גלאון (יחד):

אני מציעה לך שתחזור בד. אני אטפל בד - - -

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

דיברת כבר פי-שניים ויותר מהזמן הקצוב.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

איך זה יכול להיות?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אתה לא מסתכל על השעון, אני מסתכל. הזמן עבר פעמיים לפחות.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כמה זמן יש לי להציג את הצעת החוק?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

בעיקרון זה עשר דקות. דיברת כבר 25 דקות, בלי להגזים.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

קודם כול, אני רוצה שתבדוק את עצמך. לדעתי, בעת הצגת החוק אני לא מוגבל בזמן.

עזמי בשארה (בל"ד):

הוא לא מוגבל בזמן.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני יכול לשבור פה את השיא שלי של 11 שעות, אבל אני לא אעשה את זה, אני מבטיח לך. אני יכול לדבר 11 שעות, אם אני רוצה.

שאול יהלום (מפד"ל):

לא, לא.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם זה לא היה היום האחרון למושב הכנסת, הייתי מסתכן. אבל היום כולם רוצים ללכת הביתה, יהרגו אותי פה. לקחתי על עצמי את המגבלה, אני אעמוד בה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

גם אם אין הגבלה תקנונית, יש פה הבנה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני לא הסכמתי להבנה הזאת. אין לך הבנה אתי. אני עומד על זכויותי. אני אדבר כמה שאני ארצה, אם אתה מדבר אתי בצורה כזאת. אני אדבר כמה שאני צריך לנמק את הצעת החוק, אלא אם תוריד אותי בכוח.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

היתה לך הבנה אתי. בכוח אני לא אוריד אותך, אבל אתה תרד.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא היתה לי שום הבנה אתך. מתי עשית אתך הבנה? ממתי אני בכלל דן על הזכויות שלי? לי יש זכויות, ואני לא אוותר עליהן.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

תן לי להזכיר לך. אל תתלהם. היתה הבנה לפני כמה דקות.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מה זה "היתה הבנה לפני כמה דקות"?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

כשהתחלתי לנהל את הישיבה אמרת במפורש שתשאיר חלק מהדברים ותענה אחר כך.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון, אני אומר את זה גם עכשיו.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אז היתה הבנה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני אגיד מה היתה ההבנה. היתה הבטחה מצדי, חד-צדדית, לא תמורת עסקה. ביקשת שאני אקצר ואמרת שאני מסכים שחלק מן הדברים שרציתי לומר עכשיו, שאני יכול לומר אותם ללא הגבלה, לומר בדברי התשובה שלי לחברי הכנסת המסתייגים. אני רוצה כבר מראש לומר לך, שגם בדברי התשובה שלי למסתייגים אני יכול לדבר ללא הגבלה. אבל אני לא אנצל את זכויותי אם לא תקשה עלי ותיתן לי לומר.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אני חושב שהבהרנו את הדברים. אני מבקש להצטמצם ולסיים ולדבר בתחום הסבירות.

עזמי בשארה (בל"ד):

מיקי, תיכף יוכרז על הדוכן - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה לומר מדוע אני נלחם על זכותי לדבר כאן.

שאול יהלום (מפד"ל):

דבר, דבר.

טלב אלסאנע (רע"ם):

קשה לשכנע על דבר כזה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני קורא בעיתונים דבר מדהים. יש דברים מדהימים. רוב המסתייגים כבר יצאו במסע השמצות נגד החוק.

זהבה גלאון (יחד):

נכון.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אז אני שומר על זכותי להשיב. אני לא מוכן שגם בכנסת עכשיו יעלו שישה, שבעה או שמונה מסתייגים, כל אחד יגדף וינאץ ולא יאמר את הדברים לאשורם, ויגבילו את זכותי להציג את העניין. זה לא יהיה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אתה כבר אמרת את מה שאתה רוצה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא אמרתי את מה שאני רוצה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

מה חסכת פה? הצגת את החוק, דיברת על העניין, דיברת בהתלהמות, רבת אתם, הכול עשית.

עזמי בשארה (בל"ד):

אתה תוכל להשיב, מה לא הוגן?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ביקשתי להסביר, ואני אומר פעם נוספת: אני מקבל את בקשתך שאני אוותר מזכותי ואעביר אותה לחלק השני של הדברים, ואני לוקח את זה בחשבון. מה אתה רוצה יותר מזה?

שאול יהלום (מפד"ל):

אנחנו רוצים לשמוע.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל אני רוצה שגם אתה – ואתה אדם הגון, ואני פונה אליך כאדם הגון – תביא בחשבון את צורת הוויכוח הזאת. נניח שאני אדבר עכשיו 20 דקות. אחרי יעלו מוחמד ברכה, עסאם מחיול, אחמד טיבי, עזמי בשארה, גימאל זחאלקה. ואם הם ישכחו להגיד משהו רע על החוק, ישלימו אותם זהבה גלאון, יוסי שריד, חיים אורון וכו'.

עזמי בשארה (בל"ד):

תוכל להשיב.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

עכשיו הפלת את הכנסת. עכשיו הכנסת על הקרשים, אם כל אלה ידברו.

זהבה גלאון (יחד):

כל השקרנים.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

עם כל הכבוד, אז אני דיברתי קצת יותר. אז מה?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אחרי כל זה אתה תשלים ותענה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה להשלים. לא אקרא כרגע את ההצעה ולא אעשה את הטבלה, לא אשווה כרגע. ההצעה, כפי שהובאה לוועדה, שונה בשישה סעיפים מרכזיים.

שאול יהלום (מפד"ל):

אתה מוכן לפרט מה אתם שיפרתם לעומת הצעת הממשלה?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, אני לא אפרט. שאול, תגן עלי, החברים כבר רוצים ללכת לחופש.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

ההצעה מונחת לפניך, אדוני, ואתה יכול להתעמק בה כמה שאתה רוצה.

שאול יהלום (מפד"ל):

ההצעה לא מונחת. ההשוואה, מה הוא שיפר לעומת הצעת הממשלה לא מונחת.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מודה לך, אבל אני אעשה את זה בדברי תשובתי.

שאול יהלום (מפד"ל):

למה לא עכשיו?

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

למה אתה מתחמק מפירוט?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתם רוצים שנשב פה עוד שעה?

זהבה גלאון (יחד):

התשובה היא כן.

טלב אלסאנע (רע"ם):

יש לנו כל הזמן, עד מחר.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לי אין בעיה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חברי הכנסת, אני מבקש לחזור לפס הרציני של הדיון. כולם התבטאו.

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

ככל שהוא ימשיך בדיבור, אישור החוק יתעכב.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

יש כאלה שחושבים שאין לך מה לפרט.

זהבה גלאון (יחד):

שאול, חשבתי שאתה נגד החוק. שמעתי אותך ברדיו.

שאול יהלום (מפד"ל):

לכן חשוב לי שהוא יפרט. לכן רציתי לשמוע לגופו. אני דיברתי על החוק הממשלתי. אם הוא שיפר אותו, אני רוצה לשמוע.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מה שאומר חבר הכנסת שאול יהלום אינו משולל יסוד. יש חברי כנסת רבים – שאולי הצלחנו לשכנע אותם, חלקם אולי עוד יתנגדו – שהתנגדו לשורה של שינויים והלכו בגישה הרבה יותר גורפת ויותר קרובה לגרסה הממשלתית הראשונה.

זהבה גלאון (יחד):

אבל הם החמירו אותה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הממשלה עצמה - - -

זהבה גלאון (יחד):

הם החמירו את ההצעה הממשלתית. לזה נתת יד.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חברת הכנסת גלאון.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני לא יודע, חברת הכנסת גלאון.

זהבה גלאון (יחד):

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חברת הכנסת גלאון, את תעלי לכאן ותגידי מה שאת רוצה לומר. תני לי לומר ולסיים את דברי. הממשלה עצמה, כאשר עמדה על הפגמים ועל המשמעויות השונות שהיו בהצעת החוק בקריאה ראשונה, ושמעה את ההערות בוועדה, תיקנה וסמכה את ידיה על הנוסח המוצע. לעומת זאת, היו חברים בוועדה שדרשו נוסח מוקצן יותר, שאינו מאזן – לא רק בין הזכויות המשפטיות, אלא לטעמי גם אינו מאזן את ההיבטים הפוליטיים.

מובן שזה לא הגיוני שאנחנו נשלם פיצויים למחבל שעושה את דרכו לפגוע בנו, ובדרך יש חור בכביש והוא נופל.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אבל אף אחד לא מדבר על זה.

זהבה גלאון (יחד):

אבל לא מדובר על זה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רבותי, תנו לי לסיים.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

זה לא רלוונטי.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

תנו לי לסיים. מובן שאין שום היגיון שמדינת ישראל - נגיד שיש מחבל שישב בבית-סוהר - - -

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אבל ילד שישב על המרפסת וזרקו עליו פצצה, זה מותר לו?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת מח'ול.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

תחכה רגע אחד.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מובן שאין היגיון שאדם שהוא פעיל בארגון טרור – פעיל – ונלחם נגדנו, ואולי אפילו רוצים לחסל אותנו, תהיה לו זכות להגיש תביעה בבית-משפט בישראל, שיפצו אותו על נזק שקרה. זה לא הגיוני.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אבל החוק לא מטפל בסוג כזה של מקרים.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל, רבותי, היו ויכוחים מסוג אחר. אני חושב, על דעת כל חברי הוועדה – באחריות מסוימת כולנו נושאים. אנחנו לא בורחים מאחריות. השאלה היתה, למשל, היה ויכוח לגבי השאלה, אם אדם שהוא חבר בארגון טרור נפגע, האם הוא יכול להגיש תביעה, כן או לא. חבר בארגון טרור.

זהבה גלאון (יחד):

זה לא הוויכוח.

קריאות:

עזמי בשארה (בל"ד):

זה לא הוויכוח - - - הרציני בוועדה. זה הוויכוח על הסעיף שאתה הוספת.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוויכוח על מה?

עזמי בשארה (בל"ד):

זה הוויכוח על הסעיף שאתה הוספת. זה לא הוויכוח - - - של הממשלה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, לא. זה היה בהתחלה: חבר או פעיל בארגון טרור. היה כתוב בהתחלה פעיל - - -

זהבה גלאון (יחד):

אבל התקבלה הגרסה המחמירה של החברים שלך מהליכוד, בניגוד לדעת - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל אני רוצה להציג את דעתי בעניין הזה.

זהבה גלאון (יחד):

אבל מה זה משנה אם תציג את דעתך. זה מה שהתקבל. זה מה שהתקבל. מה שאתה - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מסכים עם מה שאת אומרת, אבל - - -

זהבה גלאון (יחד):

אתה מכשיר את השרץ - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל אני רוצה לשקף את הממד - - -

שאול יהלום (מפד"ל):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני רוצה לסיים, בסדר?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חברי הכנסת, אני מבקש לאפשר - - -

שאול יהלום (מפד"ל):

- - -

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת יהלום, חבר הכנסת יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדם חף מפשע שנדרס במרדף אחרי מחבל.

זהבה גלאון (יחד):

לא יכול. לא יכול לתבוע - - -

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חברי הכנסת, אני מבקש.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם זה במסגרת עימות. כלומר: במסגרת פעולה - - -

זהבה גלאון (יחד):

לא, לא נכון.

עזמי בשארה (בל"ד):

לא, לא, באזור עימות.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אבל אזור עימות יכול להיות רק אם היה במסגרת עימות.

עזמי בשארה (בל"ד):

לא נכון. - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

שר הביטחון – סליחה - - -

עזמי בשארה (בל"ד):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, לא נכון. לא נכון. אתה טועה. תן לי שנייה, אני אסביר.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת איתן, אני שואל דבר אחד: אם אדוני רוצה לשמוע כל שאלה ולהסביר כל תשובה, לא נצא מזה.

קריאות:

- - -

מל פולישוק-בלור (שינוי):

זו ועדה עכשיו?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אז יצביעו בלי לדעת?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אני נותן לך הזדמנות לסיים את הדברים, ואני לא אסכים שאף אחד ידבר.

חברי הכנסת, תם הפרק הזה. אף אחד לא יאמר מלה עכשיו עד שיסיים את דבריו. תודה רבה. זה לא שאלות ותשובות.

שאול יהלום (מפד"ל):

למה לא?

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

לא, זה לא. זה לא המקום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אבל זה מקובל.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

לא. הגדשת את הסאה כבר. זה כבר מעבר לכל מידה סבירה. תודה רבה, בבקשה, אדוני, נא לסכם.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני אשיב על השאלה הזאת בחלק השני. יש על זה תשובה. יש על זה תשובה, ומה שהם אומרים זה לא נכון.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אז תענה לי.

זהבה גלאון (יחד):

למה לא נכון?

שאלו יהלום (מפד"ל):

אז תענה לי.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אז אני אענה. בסדר, אני אענה.

המצב הוא כזה: החוק קובע, א. כל אחד יכול ללכת לבית-משפט. בא הנפגע והולך לבית-משפט, ואומר: אני נפגעתי. החוק קובע ששר הביטחון יכול להוציא תעודה, הודעה, שהפעולה שעליה מדובר, התביעה, נעשתה באזור עימות. עכשיו – מה זה אזור עימות? זה אזור שהוא מחוץ לשטח מדינת ישראל, וכוחות – הפעולה שהתבצעה נעשתה במסגרת עימות. כלומר: אותו אזור, אם אין מסגרת עימות, שר הביטחון לא יכול להוציא לגביו תעודה. אבל יותר מזה - - -

קריאות:

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רגע. רגע.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חברי הכנסת - - - אז תקשיבו.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

בא הבן-אדם לבית-המשפט, ואומר: עם כל הכבוד לשר הביטחון, הוא הוציא תעודות סתם, על הבאב-אללה, לא הסתכל, לא ראה, לא בדק, אני רוצה לתקוף את העניין. הוא יכול לתקוף.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

נו, באמת.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מה זה "נו באמת"?

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

נו באמת, זה - - -

זהבה גלאון (יחד):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

טוב, רבותי. אני מבין, אני מבין יפה מאוד שעד שאתם לא תחילו על ישראל כללים שלא קיימים בשום מקום בעולם, שמדינה שהולכת להילחם בטרור צריכה לשלם פיצויים למי שנפגע תוך כדי המלחמה הזאת – אני לא רואה את ארצות-הברית משלמת בעירק, אני לא רואה את בריטניה, אני לא רואה את איטליה. אני לא רואה שום מדינה עושה את זה.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אין דבר כזה. רק אתם עם הלא יודע איזו תחושת אשמה. עדיין החוק הזה הוא חוק מוסרי, הוא חוק ענייני, הוא חוק שמצמצם את ההגנה שכל מדינה לוקחת על עצמה להימנע מתשלומי נזיקין, ומייצר מסלולים שבהם נוכל לעשות צדק ולהמשיך ולהרגיש ולהיות מדינה מוסרית שנלחמת על קיומה ולא מוכנה לקחת על עצמה לממן את האני לא רוצה להגיד - את הטרוריסטים ובני משפחותיהם. מספיק אנחנו צריכים לממן את הנזקים שהם גורמים לנו. אני שואל: את תומכת בזה שהרשות הפלסטינית, ששלחה לנו טרוריסטים – היא תפצה את הפגועים שלנו?

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

כשתהיה מדינה פלסטינית.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כשתהיה מדינה. עם מי אני אדבר במדינה הזאת? איזו מדינה בעולם מפצה? תראי לי אחת. אחת תראי לי, שמפצה. לא תוכלו להראות מדינה אחת בעולם. מישראל לתבוע – בזה אתם טובים. עוד ועוד ועוד. אתם יודעים למה? כי התחושה המוסרית שלכם באיזה מקום נפגמה. ויש הרבה דברים שראויים לגינוי.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מרגיש, גם כן, שיש דברים, ואתם יודעים יפה מאוד שיש דברים בוועדה שאנחנו מרגישים אתם לא נוח. אבל לא צריך להגיע עד למצב הזה, שאנחנו נאבד כל היגיון.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת איתן.

זהבה גלאון (יחד):

לפלסטינים יש מדינה? אני רוצה להבין.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ומשפט אחרון - אני מסיים.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

כשאתה אומר: אין מדינה בעולם, יכול להיות שאתה צודק. אבל, אין מצב כזה בעולם.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

למה? ארצות-הברית ועירק. ארצות-הברית נמצאת בעירק, נלחמת, יעלה על הדעת שאזרח עירקי ילך לבית-משפט בארצות-הברית, יגיד: תשמעו, במסגרת המלחמה שם, במסגרת הרדיפות אחרי סדאם חוסיין, פגעו לי בוילה, פגעו בבן שלי, הבן שלי עכשיו בכיסא גלגלים. הוא יתבע עכשיו את ארצות-הברית? יצחקו עליו.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

הוא יתבע אותם מעל - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

האמריקנים יחוקקו חוק שמאפשר את זה? הם לא יצאו מדעתם. אצלנו הרגישות יותר גבוהה. אנחנו מחוקקים חוקים שמאפשרים.

שאול יהלום (מפד"ל):

תתגאה בזה. אל תתבייש בזה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מתגאה בזה, אני מתבייש? אני מתגאה. אני עומד כאן ואני מתגאה. אני רק אומר, מה קורה לחברים שלנו? זו השאלה שלי.

קודם דיברתי על כך שאני מקבל את ההבחנה בין מלחמה שבין מדינה למדינה למצב המיוחד שיש במדינת ישראל, כשאנו האחראים לביטחון גם בשטחי B ו-C ובמערכת יחסים מיוחדת - בשטחי A. לכן גם צמצמנו זאת רק למצבים שבהם במסגרת העימות הדברים קורים.

יש גם אספקט נוסף; אני מסתכל על הדברים מבחינת הדו-קיום והיכולת שלנו ללכת לעתיד, לא מבחינת החוק והצדק הבין-לאומי והנורמות הבין-לאומיות. אנו חיים מול הפלסטינים, נחיה מולם שנים רבות. יש לנו כמיליון איש, אזרחים ישראלים, שמזדהים עם הפלסטינים, לכן אי-אפשר להתעלם מדברים אלה גם כשדנים בסוגיות אלה. אנו צודקים, אנו לא חייבים לממן, אנו לא צריכים לממן, המדינה פטורה, זה מעוגן חזק מאוד באמות-מידה משפטיות, אך יש גם מסלולים של צדק ורחמים ושיקולים נוספים ורצון ליצור אווירה טובה. חוק זה מאפשר גם את הדברים האלה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

תודה רבה. יש שורת מסתייגים.

...

חבר הכנסת מוחמד ברכה, ראשון המסתייגים, בבקשה, אחריו יעלו לפי הסדר, אם יהיו נוכחים, חברי הכנסת מח'ול, בשארה, זחאלקה, טאהא ואחרים.

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בדברי הימים, כשיבואו לנתח וללמוד איך הידרדרה מדינת ישראל לחקיקה אינטנסיבית בעלת אופי פאשיסטי, לא רק יירשמו האותיות היבשות של החקיקה, לא רק יוצאו הניירות המעופשים של ספרי החוקים, אלא גם יירשם הלהט וחוסר הבושה שבהם עומד יושב-ראש ועדה של הכנסת והלהט של רוב של הכנסת של הפרלמנט בישראל כדי להעביר במצח נחושה חקיקה זו.

הסתכלו על התפוקה של היום, על תפוקת החקיקה היום. התחלנו בחקיקה נגד האיגוד המקצועי, עכשיו אנו בעיצומה של חקיקה שמייצרת תשתית לשפיטה סלקטיבית, שמבדילה בין דם לדם, ונסיים עם זה ונלך לחקיקה על חוק אזרחות, שמקנה אזרחות או שולל אותה על-פי גזע, לאום והשתייכות לאומית. אלה מאפיינים קלאסיים של חקיקה פאשיסטית, כל הניסיון של עליית משטרים פאשיסטיים היה תוך פגיעה באיגוד המקצועי, פגיעה במיעוט הלאומי, פגיעה בשוויוניות של מערכת המשפט. ומדינת ישראל והכנסת של ישראל, תחת שרביט הממשלה והקואליציה הזאת, צועדות בצעדי ענק כדי לייצר תשתית זו, על-ידי מאפיינים חד-משמעיים של חקיקה ושל התנהגות - אם להוסיף לזה את האווירה של ההסתה נגד העם הפלסטיני, נגד האזרחים הערבים במדינת ישראל, נגד השכבות החלשות, אם מוסיפים לזה את השיגעון וטירוף הגלובליזציה והכנעת המשק במדינת ישראל לאינטרסים של חופן של בעלי הון - אלה יחד המאפיינים הקלאסיים של החקיקה הפאשיסטית שהיתה קיימת במקומות אחרים, אך מדינת ישראל צועדת בצעדי ענק לאותו כיוון.

אין מחלוקת על כך שמדינת ישראל היא הריבון בשטחים הכבושים בהיותה כובשת, אך יש ספורט נלעג, אכזרי, שמתקיים במערכת השלטון, של לשמור את הכיבוש, לשמור את הפשעים, אך להתנער מכל אחריות. מה קורה עכשיו בגדה המערבית - נושא הגדר, נושא ההתנחלויות ועיבוי ההתנחלויות, לחתוך בין יישובים ובין ערים פלסטיניים, לייצר כבישים עוקפים וכבישים ליהודים, למתנחלים, וכבישים לפלסטינים. ואחר כך באים לספר סיפורים על מדינה פלסטינית שתהיה כביכול שם, שתהיה לה אחריות על האנשים ולא על האדמה. כלומר, מדינת ישראל תשמור את כל מנגנוני הכיבוש, אך לא תישא בשום אחריות על-פי החוק הבין-לאומי בתור כובש, לא לחייהם, לא לרווחתם ולא לפרנסתם ולנכסיהם של האנשים שחיים תחת הכיבוש.

חוק זה בא להשלים את התמונה. כשיבואו לתבוע תביעות, על מה יתבעו, ואיפה יתבעו? יתבעו על העוול שנעשה? איפה יתבעו? יתבעו בבתי-הדין, בבתי-המשפט של מדינת ישראל, לא בשום מקום אחר בעולם. אבל הפרקליטות שדחפה לכיוון זה והצבא שדחף לכיוון זה ידע שהוא לא יכול להתמודד במערכת המשפט, כפי שהיא קיימת היום, כדי להצדיק ולהעביר פשעים כאילו זה תאונה וכאילו אין אחריות וכאילו אין דין ואין דין.

לכן, מה שעומד על הפרק פה הוא שמדינת ישראל, הכיבוש הישראלי לא אומרים שאנו נעשה מנגנונים כדי שפשעים לא יקרו ועוולות לא יקרו, אלא שהפשעים ימשיכו לקרות, העוולות ימשיכו לקרות, אותו ילד שייפגע באותה מרפסת ימשיך להיפגע, אך מדינת ישראל לא תישא בשום אחריות. אם זה לא הבדלה בין דם לדם, אני לא יודע מה זו הבדלה בין דם לדם. זה חוק שלקוח מבית-המדרש של האפלים שבמשטרים בהיסטוריה המודרנית. זה חוק שבא להבדיל בין דם לדם ולייצר מערכת שפיטה סלקטיבית. זה חוק שבא לערער על העקרון היסודי במשפט כלשהו והוא עקרון השוויון. לכן, אין מקום לחוק הזה. אין מקום לתועבה הזאת.

אני אומר שוב: לא יירשמו רק האותיות היבשות בבוא הימים, אלא יירשם גם הלהט של חבר הכנסת מיכאל איתן ודומיו כשבאו להעביר את התועבות האלה. תודה רבה.

הי"ר עבד אלמלכ דהאמשה:

תודה רבה לחבר הכנסת מוחמד ברכה. חבר הכנסת עסאם מח'ול, בבקשה. אחריו - חברי הכנסת טיבי, בשארה, זחאלקה ואחרים לפי הסדר.

זהבה גלאון (יחד):

אני מדברת בשם כל הסיעה שלי.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אם צריך לקרוא לחוק הזה ולתת לו כותרת זה: "חוק חוסר הבושה". זה חוק הסגידה לצבא, וזה חוק הסגידה והתירוץ ומתן הסבר מראש לפשעי מלחמה שיקרו ובהחלט שיתן תירוץ וינסה להסביר פשעי מלחמה שקרו.

אינני רוצה להיכנס לפן שעליו דיבר חבר הכנסת ברכה עכשיו, שהיו דיקטטורות ומשטרים יותר גזעניים, יותר אותנטיים בגזענות שלהם. לדעתי, אם היה חוק כזה, ובכל מקום שהיה קיים חוק כזה, הוא נזרק בבושת פנים אל פח ההיסטוריה, מכיוון שהוא לא ראוי.

אני לא יכול לראות בחוק הזה אלא התרת ידיים לכוחות הצבא, לחיילי כיבוש, לא במלחמה ולא באזור מלחמה, כי אין מלחמה בין שתי מדינות ואין מלחמה בין שני צבאות. יש כאן כיבוש ויש כאן ניסיון לכפות את רצונו של הכיבוש ואת עוולות הכיבוש על עם, על חברה שלמה, על ציבור רחב שמורכב בעיקר לא מאנשי צבא ולא מאנשים חמושים אלא מילדים, מנשים ומזקנים, והם קורבנות הכיבוש הזה. הצעת החוק, שמביא חבר הכנסת איתן, שמנסה ללבוש על פניו מסכה של הומניות כאשר הוא מביא אותה, היא הצעת חוק שמתירה את דמה של האוכלוסייה האזרחית שנשללת, נגזלת, ממנה אפילו הברירה, האופציה, לקבל או לתבוע פיצויים גם כאשר מדובר בפיצויים על פגיעה באנשים שיש הסכמה כוללת שהם חפים מפשע. כאשר נזרקה הפצצה של טונה על סלאח שחאדה, אותם אנשים שנפגעו נפגעו באזור שהכריז עליו שר המלחמה כאזור לחימה, כאזור עימות.

מיכאל איתן (הליכוד):

ומה זה היה? ומה זה היה?

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אותם 100 אנשים שנפגעו, אותם 100 ילדים ונשים וזקנים שנפגעו, בפצצה הזאת - אין להם הזכות אפילו לתבוע נזיקין. מה שאתה מביא לשולחן - ולא אם ייפגעו אם אותו אדם לוחם בצבא או לא לוחם בצבא. אתה לא מדבר על מה שאתה מגדיר "מחבלים". אתה מדבר על ילדים. אתה שולל את הזכות הזאת מנשים, מזקנים וכו'. את האמת הזאת צריך לעמוד כאן ולהגיד, וזה מה שאנחנו מנסים לעשות. אנחנו מנסים להתיר את ידי הצבא שלא יחשוש כאשר הוא פוגע בחפים מפשע.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא. לא.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אנחנו אומרים כאן, ואנחנו עדים לתופעות של אנשי צבא שקראנו את העדויות שלהם ב"מעריב" לא מזמן, שאומרים, אחרי רצח נקמני ושפל בליל רצח השוטרים הפלסטינים, שהם הרגישו אחרי זה כמו אחרי סקס טוב. אתם רוצים שהם יבצעו את הפשעים שלהם וירגישו כמו סקס טוב? זה מה שאתם מביאים כאן היום. זה מה שאתם מביאים לספר החוקים של מדינת ישראל. זה הכתם.

איפה חברת הכנסת תמיר? לפני שבועיים קיימנו, בפעם הראשונה, פגישה של שדולה לשמירה על זכויות האדם בכנסת, בהשתתפות נציגים של כעשרה ארגוני זכויות אדם, וביניהם הופיעה גם עדות. שמענו את קולם של חיילים, חיילי חיל הים, שמספרים שהם סיירו בחופי עזה והם שומעים ממפקד חיל הים אמירה לפקודיו, שאף אחד לא מפרסם בעיתונות היום. הוא אומר להם: "אני רוצה שתי גוויות של פלסטינים". את זה אתם רוצים להסתיר, ועל זה אתם רוצים לחפות.

היו"ר עבד אל מלכ דהאמשה:

תודה רבה.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אתם רוצים לתת יד חופשית לפשעי מלחמה ולפשעים נגד האנושות. אתם רוצים לעשות את זה גם בלי מחיר ובחינם. ולא יהיה בחינם. אתם עושים דבר נתעב, כאשר אתם מביאים הצעת חוק

כזאת. את הצעת החוק הזאת צריך לזרוק לסל האשפה ולהסיר את הכתם הזה ולהציל את החברה הישראלית מהכתם הזה, מהמדיניות הזאת, מהקו הזה.

היו"ר עבד אל מלך דהאמשה:

תודה רבה לחבר הכנסת מחיול. חבר הכנסת אחמד טיבי, בבקשה.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, יש רציונל מאחורי החוק הזה. זה לא חוק סתמי. זה חוק עם כוונות. זה חוק עם משנה סדורה, שמי שעומד מאחוריו יודע מה הוא עושה. אני חושב שהוועדה היתה כלי כדי להעביר את מה שהצבא רוצה לומר לחיילים ולקצינים שמשרתים בשטח כבוש. הוא רוצה לומר להם: אנחנו מאחורכם, מגינים עליכם כחומה בצורה ויהי מה, בכל מקרה, גם כשאתם פוצעים, גם כשאתם הורגים חמוש פלסטיני, זקן פלסטיני, אשה הרה או ילדה. תעשו את המוטל עליכם. אף אחד לא יכול להטיל עליכם אחריות. זה מסר חמור. זה מסר של משטרים שפאשיזם הוא הערך המוביל אצלם.

אדוני היושב-ראש, לפני שנה וחצי, ילדה פלסטינית בת ארבע בשם בתול מטול-כרם חזרה עם אביה מייד אחרי בית-הספר. אביה, ג'עפר, לקח אותה מבית-הספר ברכב ה"סובארו" שלו. זה היה רגיל ומצב שקט, וחודשים של שקט היו בטול-כרם. בחזרה מבית-הספר עמד רכב צה"לי במרכז טול-כרם. אחרי שה"סובארו" עברה אותו בכמה עשרות מטרים ירו מאחור ברכב שהיו בו ג'עפר, אשתו ושתי בנותיו, פגעו בבתול וכמה כדורים פילחו את גבה, וזה הגיע לחזה, כי זה הגיע מאחורי בתול. מישהו נושא באחריות לירי הזה? החייל אומר שהוא הבין שאלה ההוראות. החוק הזה אומר שהחייל צודק, כי זה אזור עימות, אזור לוחמה, אזור מלחמה, ולכן ידע כל חייל שבכל פעם שהוא יורה בבתול, בילד פלסטיני אחר או באשה זו או אחרת או באזרח פלסטיני, מקדימה או מאחורה, גם אם הוא לא חמוש, הוא פועל על-פי חוק. זה המסר שחבר הכנסת איתן מביא לנו היום.

האמת היא, אדוני חבר הכנסת, חבר הכנסת איתן ומי שעומדים מאחורי החוק "לא שמים" על מה שאנחנו אומרים, זה לא מעניין אותם. הם קיר אטום כאשר יש חוקים אנטי-פלסטיניים, אנטי-ערביים. למה? תמיד יש הסבר – המצב הביטחוני, מצוקה ביטחונית, יש עימות, וכאשר יש עימות, צריך להתגונן. איך מתגוננים? - בחוקים כאלה.

זה ההסבר שמעבירים לציבור הישראלי, וצר לי, והציבור הישראלי גומע זאת בשקיקה. למה הוא גומע זאת בשקיקה? כי החברה הישראלית לא מתייחסת – אני אומר את זה בפעם ה-20 מעל הדוכן – לאנטי-ערביות כלדבר גזעני, היא מתייחסת לאנטי-ערביות כאל מנגנון הגנה, במיוחד בתקופה של עימות ישראלי--פלסטיני או עימות אחר. ולכן חוקים כאלה הם מנגנון של הגנה.

טנק שיורה פגז על מחנה פליטים ברפיח והורג שלושה ילדים, הסיבה היחידה שהטנק יורה והורג אותם זו הגנה עצמית. זו זכות של מדינת ישראל. הטנק נמצא ברפיח, לא בתל-אביב, והוא הורג שלושה ילדים בתוך רפיח, בתוך שטח כבוש, אבל זו הגנה עצמית, ואין להטיל אחריות משפטית, חוקית, על מי שמבצע זאת. זה המסר.

אולי אולי, אני לא יודע, מבחינה משפטית, נקודת האור היחידה בחוק הזה, שלהבא פלסטינים יוכלו לתבוע קצינים ישראלים וחיילים ישראלים בחוץ-לארץ, בשל העובדה שלא תעמוד יותר הטענה של מדינת ישראל כלפי תביעות בחוץ-לארץ, שיש הליך שיפוטי כאן.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתה מדבר על התביעה הפלילית ועל עניין נזיקים, אין לזה קשר בכלל. אתה מדבר על דברים שאין לך מושג ירוק בהם. בדרך כלל אתה מבין משהו, כאן לא הבנת כלום.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

תודה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם היית בא להתעניין, היית מבין, אבל זה לא מעניין.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

שלוש פעמים הייתי אצלך בדיון.

זאב בוים (הליכוד):

למה לא לעשות תעמולה?

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

דווקא בחוק הזה הקפדתי לבוא לדיונים אצלך.

זזהבה גלאון (יחד):

גם מי שבא, אתה אומר שהוא לא מבין.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

אמרתי, לפני שהגבת, שאתם פשוט "לא שמים" על מה שאנחנו אומרים. מילא אתה לא מסכים אתי, אתם פשוט "לא שמים", זו חומה אטומה, שבה הכול מותר. החוק הזה, והחוק שבא אחריו, חוק מניעת איחוד משפחות. היש חוקים שחורים משחור יותר מהחוקים האלה? היש חוקים שהם פאשיסטיים, אנטי-ערביים, אנטי-אזרחיים, אנטי-דמוקרטיים יותר מהחוקים האלה?

לכן, אדוני היושב-ראש, אני עצוב על שחוקים כאלה מתקבלים, אבל, כבר אמרתי בשבוע שעבר שהכנסת הזאת היא הכנסת הרדיקלית, הקיצונית והגזענית ביותר שהיתה אי-פעם, וכל כך מתאים לה לחוק חוקים כאלה. תודה.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

תודה רבה לחבר הכנסת טיבי. חבר הכנסת עזמי בשארה. בבקשה, אדוני. אחריו – חברי הכנסת זחאלקה, טאהא ואלסאנע.

עזמי בשארה (בל"ד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת מיכאל איתן - - -

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

חבר הכנסת איתן, חבר הכנסת עזמי בשארה פונה אליך. חבר הכנסת איתן, הוא רוצה לענות על דבריך.

עזמי בשארה (בל"ד):

החוק הזה הוא חוק תפור, הוא לא בנוי על שום קונספציה ועל שום ערכים. הוא חוק תפור במיוחד לבקשתה של הפרקליטות. לדעתי, לא נכנסת ולא עיינת כיושב-ראש הוועדה בעניינים הרציניים ביותר, גם כשרצית זמן. לדעתי היית צריך להסביר לכנסת מה החוק הזה צריך לעשות, אתה לא הסברת, בעצם כיסית על החוק, וזה לא מתאים לך כיושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, גם לא מתאים לך לקבל הוראות מאנשים כמו סער ואחרים. זה לא מתאים לך. אתה בדרך כלל, בכל מיני עניינים, מתייצב מול הפרקליטות ובקשותיה. במקרה הזה הפכת את הוועדה כלי שרת בידי הפרקליטות, כאשר הנקודה העיקרית, אדוני יושב-ראש הוועדה, היא הרטרואקטיביות של החוק. עזוב את כל השאר.

אתה פה נתת יד לחוק החל רטרואקטיבית על עניינים שעכשיו נדונים בבת-משפט. איך אתה לא עומד פה ומסביר את זה? איך אתה לא אומר את זה לכנסת? זה העניין העיקרי. החוק הזה בא

לעזור לפרקליטות, כי היא לא מצליחה בבתי-המשפט. החוק הזה בא מכיוון שאתם לא סומכים על שופטי מדינת ישראל. שופטי מדינת ישראל נותנים יד לכל מה שדיברת פה? אתם לא סומכים על השופטים, עשיתם להם חוק. החוק הוא רטרואקטיבי, על מאות מקרים שנדונים עכשיו בבתי-המשפט. למה לא אמרת את זה? איך אתה עומד פה, מסביר ואומר שאתה צריך זמן ועוד זמן, ואתה לא מסביר את העניין העיקרי בחוק?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כל אחד והעיקר שלו.

עזמי בשארה (בל"ד):

על כל פנים, ההסתייגות שלי ושל חברת הכנסת זהבה גלאון היא על הנושא הזה, וזאת הסתייגות מהותית, לא עשינו שום הסתייגות לדיבור. דנו ונלחמנו על זה בוועדה, ולכן אנחנו מבקשים את עזרתה של המליאה בנושא הזה, על הדבר שנקרא "רטרואקטיביות של החוק", ולא סתם רטרואקטיביות, אלא על מקרים שעכשיו נדונים בבתי-המשפט. הוצאתם מכלל אפשרות רק עניינים אשר התחיל בהם תהליך הצגת הראיות. כל השאר, כאילו לא הגישו לבתי-המשפט.

לקונספציה של החוק. יש פה באמת תועבה משפטית. יש פה בעיה משפטית, ואתם התעלמתם. כל המשפטנים הרציניים במדינת ישראל באו לוועדה והזהירו אתכם שאתם עושים דבר לא נכון מבחינה חוקתית לערכים הדמוקרטיים והחוקתיים, שעליהם מבוסס המשטר הזה. על זה עכשיו מדובר. וזו ועדת החוקה, חוק ומשפט, היא צריכה לחסום ניסיונות כאלה ולהגן על בתי-המשפט. זה הדבר הראשון.

הדבר השני הוא הניסיון שלך להציג את זה ולעשות הקבלות, כשאתה אומר: זה נכון שזה מופרך, אז למה דיברת עליהם? כשאתה אומר: תראו לי מדינה בעולם שאזרחיה ניגשים לבתי-המשפט במדינה שנמצאת אתם במצב מלחמה לתביעות נזיקים. אחר כך אמרת שזה לא המקרה, אז בשביל מה דיברת על זה? מה אתה עושה? מה אתה עושה בדיוק? זה לא המקרה, אז למה אתם מזכירים את זה כל הזמן?

תראה לי מדינה ערבית אחת שאזרח בה פנה לבית-משפט ישראלי וביקש נזיקים. אזרחי לבנון, סוריה, מצרים וסוריה מתדפקים על בתי-המשפט של מדינת ישראל? הרי יש להם שם חוקים שאוסרים עליהם לבוא בכלל למדינת ישראל. על מה אתם מדברים? על מה אתם מדברים? אין באמת אזרחים במדינות שנמצאות במצב מלחמה שפונים לבתי-המשפט של הצד שכנגד בתביעות נזיקים, זה נכון, אבל למה אתם אומרים את זה כל הזמן? זה אלף-בית. הרי אף מדינה ערבית לא עושה זאת. בשביל להגיד שזאת מדינה, וזאת לא מדינה, המקרה הפלסטיני? מה אתם רוצים להגיד בדיוק?

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, יש פה מעשה רמאות שמלא אידיאולוגיה, שמלא עמדות פוליטיות מוקדמות, שמלא חיסול חשבונות פוליטי ומלא בפטריוטיזם מהסוג שנאמר עליו - הפטריוטיזם הוא המקלט האחרון של הנבל.

זהבה גלאון (יחד):

מי כאן הנבל? תסביר כאן מי הנבל.

עזמי בשארה (בל"ד):

המקרה הוא לא מקרה של מדינה. הרשות הפלסטינית היא גם לא בדיוק במצב מלחמה, הרי אם אין מדינות, זה לא מלחמה. מלחמה היא בין מדינות. אפשר כמטאפורה להגיד: מלחמה בטרור. כמטאפורה. אבל יודעים שיש ריבונות אחת.

אדוני יושב-ראש הוועדה, אדוני סגן השר, אני מדבר אליכם בנושא כל כך חשוב. סגן שר הביטחון.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חבר הכנסת איתן.

עזמי בשארה (בל"ד):

אלה שני האנשים הנוגעים בדבר.

היו"ר עבד-אלמאלכ דהאמשה:

יושב-ראש ועדת החוקה, חבר הכנסת איתן, תקשיב, ברשותך.

עזמי בשארה (בל"ד):

כולכם תצחקו, גם בימין, שבין הנהר לים אין חוץ מריבונות אחת. יש ריבונות אחרת? תגידו לי. יש ריבונות אחת שזו מדינת ישראל. אז מה לך כי תלין? אתה בעל הקונספציה של ריבונות אחת. מה לך להלין שאנשים פונים לבתי-המשפט שלך?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

מה זה לדעתך האחריות של הרשות הפלסטינית על שטחי A, ששם היא אחראית גם על הנושא הביטחוני?

עזמי בשארה (בל"ד):

בסדר, על שטחי A. אבל קודם כול בוא נסכים שיש ריבונות אחת, והפלסטינים הם לא בעלי הרעיון לפתוח בפניהם שני דברים - את בתי-המשפט הישראליים, מצד אחד, ואת הגשרים לירדן, מצד שני. זו בחירה ישראלית. ככה ישראל תפסה את הכיבוש שלה, עשתה כנראה outlet ללחץ. לדעתי, זה האריך את ימיו של הכיבוש, העובדה שהשאירו גשרים פתוחים לירדן והשאירו גשרים פתוחים לבתי-המשפט הישראליים. זה רק האריך את חייו של הכיבוש הישראלי. זו בחירה ישראלית, לא בחירה פלסטינית. אתה פתחת את בתי-המשפט שלך, במיוחד בג"ץ, לתלונות מהצד הפלסטיני. למה? - אין להם ריבונות אחרת. זה מה שיש.

עכשיו מה אתה אומר? אתה אומר: אני לא אתן לכם מדינה, אני לא אכיר בשטח הזה כשטח ריבוני, אבל אני אסגור את בתי-המשפט שלי בפני פיצויים. כלומר, זו לא מלחמה, זה כן כיבוש. אתה מודה בזה, לא אתה, ראש הממשלה מודה בזה ואומר זה כיבוש. זה לא מלחמה, זה כיבוש. אבל אתה אומר: אני אעשה בכיבוש כפי שכובש עושה, כלומר אני אלך ואני אסגור ואני אעשה עוצר, ואני אכנס ואעשה כל מיני דברים, כתגובה על כל מיני דברים שהפלסטינים עושים, זה נכון; אבל אני אכנס באוכלוסייה האזרחית, אני אחפש בבתיים בלילה, אני אשבור טלוויזיות ואשבור רהיטים, ולפעמים אפילו אגנוב, לפעמים, זה קורה; ואנשים שיושבים במרפסת יקבלו כדור, לפעמים במקרה לפעמים בכוונה, ואני לא אשלם פיצויים. כלומר, אני אקח את כל הזכויות שיש לי ככובש, אבל את החובות - לא. כאילו הם מדינה ריבונית שנמצאת אתי במלחמה. אני לא מבין אתכם.

עכשיו אני אדבר בכובע של הזהויות. בואו נדבר קצת על זהויות. אדבר קצת כערבי-פלסטיני. אתם יודעים שלפעמים אני מלא בושה בעניין הזה של התביעות המשפטיות? אתם חושבים שזה מקור גאווה לפלסטינים שהם באים לבתי-המשפט הישראליים להגיש תביעות? אתם לא חושבים שיש בזה כל מיני רמאויות של עורכי-דין, ועורכי-דין ישראלים שמעודדים, בואו תתבעו פיצויים והם יקבלו אחוזים? יש תעשייה שלמה. איך פותרים את זה? אומרים לא לתת פיצויים לפלסטינים, או - אני אתן גיבוי לחייל, מכאן ואילך הוא ידע שהמדינה לא תיזכר לשלם פיצויים, לכן היא גם לא תכעס עליו אם הוא יעשה משהו. שהחייל ידע, שהקצין ידע, בפעם הבאה שהוא ירביץ, שהוא יירה, גם כשזה לא מוצדק. למה? אגיד לכם למה: כי שר הביטחון גם יכול רטרואקטיבית להכריז על אזור כאזור עימות. את זה לא סיפר לכם חבר הכנסת איתן. החוק חל רטרואקטיבית, אבל הוא לא סיפר לכם את הקונספציה שלו ושל חבריו לגבי אזור עימות.

אם מישהו פונה בתביעת נזיקין, שר הביטחון יכול רטרואקטיבית להגיד: אה, לא אמרנו שזה אזור עימות? עכשיו אני אומר לך, רטרואקטיבית, שהאזור הוא עימות ולכן אין לך מה לפנות. זה ייאמן? כלומר, שר הביטחון יכול בכל נקודת זמן להגיד - רטרואקטיבית.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

להכשיר את השרץ.

עזמי בשארה (בל"ד):

אם הוא יראה שבתביעה הזאת מדינת ישראל תפסיד, הוא יגיד: זה היה אזור עימות. החוק מאפשר לו. להיפך, הוא מזמין אותו להכריז על אזור כעל אזור עימות.

עכשיו עוד פעם, המשפטן, אדוני היושב-ראש, גם אתה עורך-דין - יש מה שנקרא חזקה. חזקה על מי להוכיח שזה אזור עימות? שתדעו לכם, שר הביטחון מכריז בכל נקודת זמן, רטרואקטיבית, שזה היה אזור עימות. עכשיו חזקה על הפלסטיני, ותראו כמה הוא יודע ואיך הוא יוכיח שזה לא נכון: שהיחידה הזאת מס' כך וכך לא שהתה במקום הזה ביום כך וכך, בתאריך כך וכך, ושם המפקד שלה הוא כזה. הפלסטיני צריך להוכיח את זה. לא ייאמן. איזה מין דבר זה?

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

גם את הססמה הסודית - - -

עזמי בשארה (בל"ד):

אחר כך הוא מוסיף לי סעיף, חבר בארגון טרור, וזה כאילו התביעות הן תביעות של אנשים שחברים בכל מיני ארגונים פלסטיניים שבזמן שבאו לבצע פעולה נגד ישראל נפלו בבור והם מגישים תביעות פיצויים נגד מדינת ישראל. זה סעיף מצוץ מן האצבע, סתם קמופלאז', בשביל להראות את המצב מגוחך. הוא מקצין לגמרי בשביל להראות את הגיחוך שבמצב, שבתשלום פיצויים. אין דבר כזה כמעט.

הדבר העיקרי בחוק הוא, שאזרח פלסטיני שניזוק בזמן שהוא נטע או בזמן מסיק זיתים או בזמן שהוא היה על המרפסת או בזמן שנהג לתומו - אלה המקרים שיש לנו, שילדים וילדות ואנשים נורו או נגרם נזק ללא סיבה, גם לא בזמן עימות - עכשיו זה ייקרא זמן עימות. למה? כי יחידת חיילים שהתה שם. סתם מפני שיחידת חיילים שהתה שם כבר אפשר להגיד שהאזור הוא אזור עימות. תסתכלו על ההגדרות. המליאה צריכה לדון על החוק הזה, ואנשים לא קראו ולא רואים מה קורה.

אני לא מבין איך יושב-ראש הוועדה נפל את הנפילה הזאת, ואני באמת נותן לו מחמאה כשאני אומר שהוא נפל. כלומר, אני מניח שהוא היה באיזה איגרא רמא והוא נפל לבירא עמיקתא. אני מניח שהוא היה במקום גבוה יותר כשאני אומר שהוא נפל, כי זו באמת נפילה. ואם זה בזדון, עוד יותר גרוע. כי אסור להצביע למען החוק הזה. עזבו את כל האידיאולוגיה, זה פשוט משפטית "דפוק".

אין דבר כזה. מדינת ישראל רוצה לחסוך לעצמה תביעות משפטיות כמדינה כובשת, יש פתרון, והוא הפתרון שבו התחיל מיקי איתן: לסגת מהשטחים עד גבולות ה-4 ביוני, להקים מדינה פלסטינית, ואז מי שיתבע יהיה נתין של מדינה אחרת. הוא לא יוכל לתבוע וגמרנו. אבל אי-אפשר גם לשלוט בהם 50 שנה וגם להתנהג כמו ארצות-הברית בעירק, שהיא מניחה שזו מדינה ריבונית, והיא בהזמנה של מדינה ריבונית עכשיו. למה ארצות-הברית הכריזה כל כך מהר שעירק היא מדינה ריבונית, והיו בה בחירות וכו'? כי היא לא רוצה להיות במצב הזה שהיא מדינה כובשת ואז היא אחראית לכל דבר שקורה בעירק. אבל אתה לא רוצה את זה, ואתה לא רוצה מדינה פלסטינית ריבונית על כל השטח, ולא רוצה שהם יהיו נתניי מדינה זרה, אבל לסגור בפניהם ולא להיות אחראי לכל הנזק שאתה תגרום שם כמדינה כובשת?

אתה מביא לי השוואות לא נכונות - ארצות-הברית בעירק. אני ארצה לראות את הקונגרס האמריקני אחרי 50 שנות שלטון ארצות-הברית בעירק, אם הוא ירשה דבר כזה, שהיא גם לא תהיה אחראית לשום דבר שקורה שם. אני ארצה לראות את זה. למה היא ממחרת בבחירות, ולמה כל הזמן ארצות-הברית מנסה לשכנע את העולם שיש שם מדינה ריבונית וממשלה ריבונית? בשביל להוכיח שאתה טועה. היא לא רוצה את הסטטוס הזה של מצב כובש. היא רוצה את הסטטוס של הסכמים בין-לאומיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת בשארה, יש לי דוגמה: פגיעות בגרמניה, ששם יש צבא ארצות-הברית עשרות שנים, הם לא אחראים להן.

עזמי בשארה (בל"ד):

זה בהסכמים. כשתקים בסיס ישראלי במדינה הפלסטינית, בהזמנה של המדינה הפלסטינית, בהסכמים בין-לאומיים בין מדינה ריבונית למדינה ריבונית, כשאתה תשהה שם - - -

זהבה גלאון (יחד):

- - -

מיכאל איתן (הליכוד):

בגרמניה - - -

עזמי בשארה (בל"ד):

איזו דמוגוגיה. על מה אתה מדבר? ארצות-הברית היא מדינה כובשת בגרמניה? גרמניה היא מדינה ריבונית. גרמניה יכולה להגיד לארצות-הברית: אתם יודעים מה? אני לא רוצה את התנאים האלה, תצאו מכאן. אני לא מקבלת את התנאים האלה שאתם יושבים אצלי בגרמניה. גרמניה היא מדינה ריבונית. אתה נמצא במדינה פלסטינית, מתוך הסכם עם מדינת פלסטין שמשחרר אותך מאחריות אזרחית ומאחריות נזיקין? אילו מין דברים, על מה אתה מדבר? על מה אתם מדברים?

מיכאל איתן (הליכוד):

יש רשות פלסטינית.

עזמי בשארה (בל"ד):

זה כיבוש אחרי מלחמת עולם, שמדינה התקיפה מדינה? אתה נמצא שם, אין לך קונספציה. פעם אמרת שאלה שטחים מוחזקים, פעם אמרת מנוהלים, פעם אתה קורא להם יו"ש. כל הדברים האלה בשביל להגיד שזה לא עם עם הגדרה עצמית וריבונות. אתה קורא לזה במיליון שמות בשביל לא להכיר בריבונות פלסטינית על כל השטח, ועכשיו אתה משווה לי עם גרמניה וארצות-הברית ועם יפן וארצות-הברית, שארצות-הברית לא אחראית בנזיקין על מעשי חייליה ביפן ובגרמניה? מאיפה אתם מביאים את הדוגמאות האלה?

50 שנות שלטון ישיר על האוכלוסייה הגרמנית? צריך לבקש רשות מארצות-הברית בשביל לצאת מגרמניה? אני צריך להגיש לך אלף בקשות של אנשים חולים שצריכים טיפול והם מבקשים רשות ממך, ואתה לא רוצה להיות אחראי. אתה מגביל את תנועתם, אתה שם מחסומים, אתה מונע מהם טיפול כשאתה רוצה. אתה אחראי, אבל אתה לא רוצה להיות אחראי ורוצה לסגור את בתי-המשפט. לא ייאמן. איך נפלת לדבר הזה, מיקי איתן? אני לא מבין אותך איך נפלת. בא אליך יושב-ראש הקואליציה, אומר וצועק. אתה אריה, אבל רק מול זה אתה משתפן. הפרקליטות הצבאית באה אליך במדים לוועדת החוקה, ומול גדעון סער אתה משתפן. תודה רבה.

היו"ר עבד אלמאלכ דהאמשה:

תודה רבה לחבר הכנסת עזמי בשארה. חבר הכנסת ג'מאל זחאלקה, בבקשה, אדוני.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

אדוני היושב-ראש, בחוק המוצע לנו יש מיזוג של רשעות, של פשיטת רגל מוסרית, של התנערות מאחריות, של מעשה הפרדה מוחלטת, ממש גדר סינית בין הצדק לבין המשפט. אין שום ממד ואפילו לא ניסיון לעשות "ישראלולוף" כפי שהתרגלנו. אין אפילו ניסיון לעשות כאילו, אין אפילו

ניסיון להתחכם. יש כאן רשעות חוצפנית, חוצפנית, מחוצפת וערומה. את הרשעות במערומיה אנחנו רואים כאן.

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, לקרוא מהחוק כדי שאנשים יבינו במה מדובר. החוק מתחיל בהצהרה של התנערות מאחריות: "על אף האמור בכל דין אין המדינה אחראית בנזיקים לנזק שנגרם באיזור עימות בשל מעשה שביצעו כוחות הביטחון". כך מתחיל החוק. זאת הצהרה ראשונה. בבחינת יעשו מה שהם רוצים - אתם יכולים לרצוח ילדים, אתם יכולים למנוע מאשה הרה להגיע לבית-חולים, אתם יכולים לעשות מה שאתם רוצים ואין אנחנו אחראים. חוק שמתחיל כך לוקח מרחק של מיליארד קילומטר ואומר: אנחנו בצד אחד והצדק בצד שני. אין אפילו ניסיון להתחכם או להעמיד פנים. רשעות במערומיה. אנטי-צדק, כי הצדק אומר שיש ממד של אחריות. אומרים - אנחנו מתנערים מאחריות, אנחנו לא אחראים. אנחנו יכולים לעשות בפלסטינים מה שאנחנו רוצים, כל דבר, ואין אנחנו אחראים למעשינו. זה החוק. כל השאר הם פרטים.

מתחילים להכניס סעיפים. חבר הכנסת בשארה דיבר לפני על כך שמדובר בחוק באזור עימות. כדי להבטיח שהמדינה יכולה להבטיח מתי שהיא רוצה, ברגע שהיא רוצה ובכל מקום, קובע סעיף 1(ג): "שר הביטחון רשאי להכריז על שטח כעל אזור עימות", כלומר הסמכות היא של שר הביטחון. "הכריז השר כאמור, יקבע בהכרזה את גבולות אזור העימות ואת התקופה שלגביה חלה ההכרזה". מי שחושב שיש מקומות מחוץ לגבול ההכרזה הזאת, באים הסעיפים האחרים ואומרים ש"בתוך תשעים יום מיום קבלת ההודעה בכתב רשאי להכריז בדיעבד על האזור כאזור עימות".

בשביל מה כל הסעיפים האלה? בשביל מה ההתחכמות? אלה רק סעיפים ריקים מתוכן. יש חמישה-שישה סעיפים שמגדירים מתי הוא יכול לעשות ובסופו של דבר אתה אומר לו: תעשה מה שאתה רוצה. מה שאתה רוצה. לא רק שיש הפרדה בין החוק הזה לבין הצדק, אלא זהו חוק שבא להילחם בצדק. זה חוק שאומר לפרקליט שיעמוד בבית-המשפט: אתה לובש שחור כי אנחנו מתאבלים על הצדק. אם אני רואה שחבר הכנסת איתן לובש חליפה שחורה - הוא מתאבל על הצדק. זאת חליפת אבל. זה יום אבל.

זבה גלאון (יחד):

הוא לא מתאבל. אתה מתאבל.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

יום אבל. זהו יום אבל על הצדק. כפי שאמרתי - רשעות במערומיה, התנערות מאחריות ופשיטת רגל מוסרית לחלוטין, שמגרדים בה את התחתית ולא משאירים כלום. אדוני היושב-ראש, יש אחריות למדינה כובשת.

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

אנחנו לא כובשים.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

יש אחריות של מדינה כובשת. החוק הבין-לאומי הגדיר דברים כאלה. יש החלטות בבתי-משפט בין-לאומיים, שאומרות שבשטחים הכבושים חל הדין הבין-לאומי בדבר זכויות אדם. כל מגילות זכויות האדם חלות בשטחים הכבושים. החוק הזה הוא התגרות בחוק הבין-לאומי. אנחנו מנסים לשכנע, אבל אני יודע שאוזניים להם ולא ישמעו, עיניים להם ולא יראו ומצפון אין להם כדי שייראו. אין מצפון. יש השתקת מצפון היום בחלק הזה של הבית. אם יתקבל חוק כזה יהיו תביעות בבתי-דין בין-לאומיים. החוק הזה לא יסיים את הסיפור. אשה הרה שהגיעה למחסום, מנעו ממנה להגיע לבית-החולים והילד שלה מת כי המפקד בשטח אמר שהוא לא רוצה לתת לה לעבור, יש לה זכות לתבוע או אין לה זכות לתבוע? החוק הזה אומר שאין לה, כי שר הביטחון יכול להכריז על האזור כעל אזור עימות. אזור עימות, זה מה שאומרים.

הכנסת מחוקקת חוקים בניגוד גמור ומוחלט - לא וריאציה, לא שוני, לא בשונה מהחוק הבין-לאומי אלא בניגוד מוחלט לקביעות מפורשות של החוק הבין-לאומי - זה מה שאנחנו מקבלים

היום. הצבא הישראלי הרג מאות ילדים, שלא יספרו לנו על עימות, על פעולות טרור וסיפורים כאלה. מה עשה ילד בן 5 שהרגו אותו? מה עשתה ילדה בת 11? מה יכולה לעשות ילדה בת 7? במה הם פשעו?

מיכאל נודלמן (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

גם פה הרגו ילדים - - -

זהבה גלאון (יחד):

נכון, אבל פה יש חוק פעולות איבה - - -

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

מה הם פשעו? מה הם פשעו? יש כאן אחריות - - -

קריאות:

- - -

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

כל ההתחכמויות - - - אבל בשביל מה חוקקו את החוק הזה, אדוני היושב-ראש? אני אגיד לך למה חוקקו אותו.

קריאה:

- - -

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

לא שבת-המשפט בישראל הם היכלי הצדק; לא שפלסטיני שמגיע לבית-משפט ישראלי זוכה לצדק. יש חורים מסוימים שיכולים דרכם לצאת סממנים של צדק, או צדק חלקי, או פיצוי חלקי, שהוא זניח לעומת הסבל של הפלסטינים - ואת זה צריכים לסתום. זה מה שהם רוצים לעשות.

זה חוק שבא נגד החוק הישראלי. לא רק נגד הצדק, לא רק נגד החוק הבין-לאומי, אלא אפילו נגד החוק הישראלי. זה חוק לא מוסרי, חוק של פשיטת רגל מוסרית, וכל מי שיתמוך בו - אני חושב שיכול להכריז היום ולפתוח - איך אומרים אצל היהודים, שבעה? - לשבת שבעה על הצדק. תודה רבה.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה לחבר הכנסת ג'מאל זחאלקה. חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה. חבר הכנסת ואסל טאהא ויתר על זכותו לדבר ולנמק את הסתייגותו.

זהבה גלאון (יחד):

סוכת אבלים.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

סוכת אבלים.

טלב אלסאנע (רע"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני ממש מופתע מחברי שמותחים ביקורת צודקת על החוק, כי הם יוצאים מתוך הנחה כאילו הממשלה הזאת צריכה לנהוג אחרת - ממשלה שזה שנים מנציחה את הכיבוש של עם אחר. במהלך ארבע השנים האחרונות אתם יודעים כמה ילדים פלסטינים נהרגו? כמה פצצות נפלו על בתים, הרגו חפים מפשע? שימוש בטנקים נגד אוכלוסייה אזרחית. בצד הפלסטיני כולנו יודעים שאין מטוסים, אין טנקים, אין כוח צבאי בעצם.

ואנחנו באים ומצפים שהממשלה הזאת - שנהגה באכזריות כלפי אוכלוסייה אזרחית, ששוללת מהם את הזכות הבסיסית לעצמאות וחירות - תנהג אחרת? מי שמופתע, לדעתי מטעה את עצמו, כי הצעת החוק הזאת, חבר כנסת מיקי איתן, זה הפרצוף האמיתי של ממשלת ישראל, זה הפרצוף האמיתי של מדינת ישראל כמדינה כובשת.

וכל הזמן כולנו יודעים שהכיבוש משחית, והוא השחית עד כדי כך שאתה בהצעת החוק הזאת בא לקעקע את היסודות, את עקרונות היסוד במשטר דמוקרטי ובמערכת המשפט.

נשכח את הפלסטינים, הרי בלאו הכי מעולם לא דאגתם לפלסטינים. דמו של הפלסטיני לא נחשב אצלכם, אתם לא רואים את זכותו לחיות, אתם כל הזמן מצדיקים אותו תחת כל מיני תירוצים של ביטחון, שיקולי ביטחון, שמכסים על כל הפשעים שנעשים.

בהצעת החוק הזאת, דברים בסיסיים בחקיקה - אתה מתעלם מהם, אתה רומס אותם, אתה בעצם מביע אי-אמון במערכת המשפט בישראל. אתה אומר לשופטים: אני, אין לי אמון בכם, אתם לא פטריוטים, אתם לא ציונים, אני ציוני. אתם לא יודעים לפסוק, אבל אני שולל מכם את הזכות, אני מעביר את הזכות הזאת לנתבע, לשר הביטחון - שהוא נתבע. אני מעביר את הזכות הזאת למדינת ישראל, שהיא הנתבע. היא הפוסקת בעצם והיא המחליטה למי לתת ובאילו נסיבות לתת.

ואתה מעביר את נטל ההוכחה לאדם החלש, אתה מעמיד אותו בפני גזירה שהוא לא יכול לעמוד בה, אתה יודע שהוא לא יכול לעמוד בה. גם אתה במקומו לא היית יכול לעשות כלום, מאומה.

ולכן, הצעת החוק הזאת משמיטה דברים, פוגעת פגיעה קשה במערכת המשפט בישראל, וגם מהווה חוק רטרואקטיבי - כמו שאמרו קודמי. בעצם, נוסף על הרטרואקטיביות הפסולה, אתה אומר: מי שרץ ומקדים ומגיש הצעת תביעה והוא הגיע לשלב הראיות, אז בסדר. לא הגיע - - הרי אם השופט היה חולה או דחה ולא היה דיון מוקדם, אז החוק הזה חל לגביו, אבל אם התקיימו ראיות אז החוק הזה לא חל לגביו. זו סוגיה טכנית לחלוטין - התקיים דיון מתי החל שלב הראיות, מתי לא החל שלב הראיות; האם חוות הדעת של מומחה רפואי זה תחילת ראיות או זה לא תחילת ראיות. אלה סוגיות טכניות לחלוטין.

ולכן, הצעת החוק הזאת, מבחינת המהות שלה היא הצעת חוק אנטי-דמוקרטית.

דבר נוסף - היא לא צודקת. אם היה חייל אחד שכיוון וירה בילד פלסטיני, היינו אומרים שהוא רוצח, אבל אם באה ממשלה ונותנת אישור למעשה הזה - אנחנו אומרים שזו ממשלה פושעת וגזענית. וכשבאה הכנסת ועושה חוק, זו איננה מדיניות; זה מדינה שאחראית לדבר הזה.

ואם מישהו היה רוצה לראות דוגמה לחוקי נירנברג, זאת אומרת חוקים שמקבלים רוב אבל הם לא חוקתיים; חוקים שמקבלים רוב אבל הם לא צודקים - זו דוגמה טובה לחוקים כאלה, לחוקי נירנברג. חוק שיש לו רוב, אבל לפי כל הנורמות ולפי כל העקרונות, הוא פסול, הוא לא צודק, כאשר ממי שוללים את הזכות להגיש תביעות? - לא מדברים לא על מבוקשים, לא מדברים על אנשים שניסו לפגוע. מדברים על חפים מפשע, חבר כנסת מיקי איתן, חפים מפשע, ילדים, אלה שיושבים בבית-הספר או יושבים בבתי שלהם, או נוסעים ברכב שלהם ונפגעים.

מי נושא בנזק שנגרם להם? מי צריך לשאת בנזק הזה? מה הם אשמים? למה הם צריכים לסבול? הרי כולנו יודעים שעל-פי אמנות בין-לאומיות, מדינת ישראל בתור כובש היא נושאת באחריות לשלומה ולרווחתה של האוכלוסייה הפלסטינית. היא נושאת באחריות. היא לא רוצה לשאת באחריות - שתצא משם, אבל כל עוד היא נמצאת שם, היא בעצם הריבון, הצבא הוא הריבון, והם נושאים באחריות לרווחתם ולחינוכם ולתעסוקה, ולכל דבר.

אתה בא ואומר להם: אתם תישארו שם, אבל אתם לא תישאו באחריות. אם הם לא נושאים באחריות, אין להם סיבה להישאר שם, והאחריות הזאת - אי-אפשר לחלק אותה לחלקים. ולכן, אני אומר - החוק הזה, אפילו אם יעבור, הוא א. פשיטת רגל מוסרית; ב. הוא אות קין וקלון; ג.

זה חוק לא חוקתי, וזה חוק שמכניס את הכנסת למערכת חקיקת חוקי נירנברג - חוקים עם רוב, אבל חוקים לא צודקים. תודה רבה.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה. חברת הכנסת זהבה גלאון, בבקשה.

זהבה גלאון (יחד):

אני מדברת בשם כל הסיעה שלי.

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

נכון שזה לא חוקתי? - - -

זהבה גלאון (יחד):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, יושב-ראש ועדת החוקה, ידידי חבר הכנסת מיקי איתן - היום אני עצבנית אליך. אתה לא יכול לעמוד כאן על הדוכן - אתה לא יכול לעמוד כאן על הדוכן ולקרוא לנו שקרנים, גם אם העמדה שלנו, לצורך העניין - שלי, היא לא לרוחך.

ולכן, עד סוף הדיון יש עוד הרבה זמן, אני מציעה לך לשקול לחזור בך. אתה יכול להגיד הרבה דברים, אתה יכול לחלוק עלי בהרבה דברים, ואנחנו בני-פלוגתא. אתה לא יכול להגיד לי שקרנית, בטח לא על דברים שאני מוכיחה והוכחו כאן עכשיו, שאני צודקת.

ואני חוזרת ואומרת, חבר הכנסת איתן - החוק הזה הוא חוק שמפלה בין דם לדם.

ועכשיו, לפני שאדבר לגופו של החוק, יש לי כמה דברים להגיד לך. אני אומרת את זה לך - דווקא - -

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

אם אני ניזוק מהם, אני יכול לתבוע אותם?

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת הנדל.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

היא לא חייבת להסביר. היא אמרה - - -

היו"ר חמי דורון:

חבר כנסת מיקי איתן.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

- - -

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת מיקי איתן. חברת הכנסת גלאון - - -

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת הנדל. חברת הכנסת גלאון תעמוד כאן, תאמר את כל מה שהיא רוצה לומר. לא תפריע לה - - -

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת הנדל, אתה לא תפריע לה.

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

למה לא?

היו"ר חמי דורון:

ככה, מכיוון שכשאתה עומד, אני שומר על זכותך שלא יפריעו לך, אז אני מבקש לתת לה לומר את כל מה שהיא רוצה - זו זכותה. זה הכול.

נסים זאב (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, על כל דקה שמפריעים, תוסיף לה שתי דקות.

היו"ר חמי דורון:

כן, ואז אנחנו נגמור מחר בבוקר, אז חבר כנסת נסים זאב, אני מקווה שאתה לא תצטרף לחגיגה עכשיו.

זהבה גלאון (יחד):

אדוני היושב-ראש, דווקא כיוון שיש לי הערכה כל כך גדולה לחבר הכנסת איתן - אני חושבת שאתה נפלת לפח היקוש שטמנו לך, ואולי הלכת לשם בעיניים עצומות בכוונה. ואולי הדברים שלי עכשיו, לפני שאני מדברת לגופו של החוק - חבר הכנסת אלון מפריע לי.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת אלון, כבודו מפריע לדוברת. שומעים אותך חזק מדי.

זהבה גלאון (יחד):

אדוני היושב-ראש, אתה יודע? לפני כמה ימים קראתי בעיתון, ראיתי בטלוויזיה שבארצות-הברית הרשיעו את אדגר ריי קילן. אדגר ריי קילן הוא אדם בן 80 שהרשיעו אותו בהריגה על כך שהוא היה שותף לרציחתם של שלושה פעילי זכויות אזרח שחורים במיסיסיפי. היום, כל כך הרבה שנים אחרי, בעצם ההרשעה הזאת אומרת שמיסיסיפי בוערת והאיש הזה יבלה בכלא.

אני לא חושבת שאנחנו צריכים להיות שמחים לאידו של אדם בן 80. אבל הלקח שלי מכך ששולחים היום בן אדם לכלא, 50 שנה או לא יודעת כמה שנים אחרי הפרשה הזאת, שהיתה בשנות ה-60, הלקח שלי מכך אומר שלזיכרון יש ערך. ואני אומרת את זה בהקשר של החוק הזה. לזיכרון הזה יש ערך, כי החוק הזה הוא עוול היסטורי שלא ישכחו ולא יסלחו. אני מזכירה לכם, כי אני אומרת שמדינת ישראל ממחרת לסלוח, חוששת לחקור, מבקשת לקבור תרתי משמע, גם את המתים אבל גם את התביעות שלהם.

ואת זה אני אומרת לכם חברים, הרבה שנים אחרי, מיסיסיפי תמשיך לבעור, ואת זה אדוני, יושב-ראש ועדת החוקה, חבר הכנסת מיקי איתן, לצערי, אני חושבת שיזכרו לך. כי הפרשה הזאת, פרשת מיסיסיפי, היא סמל לפצע שסירב להגליד בנפש האמריקנית.

כי מה זה אומר? מה זה אומר עלינו? ואני עושה כאן השוואה. מה זה אומר עלינו? שלא נותנים יד לאורך זמן לגזענות, ולא רק לגזענות, אלא למעשים שהגזענות יוצרת, למעשים איומים. וזה אומר שיש עוצמה לזיכרון וזה אומר שהעובדה שאנשים נושאים בלבם פצע מדמם, זה לא יישכח, זה לא ייסלח, כי הפצעים האלה מדממים, ידממו שנים.

כי אומרים להם עכשיו, וזה אני עונה לחבר הכנסת שאול יהלום: לא רק שנפצעת בתאונת דרכים, חבר הכנסת שאול יהלום, לא רק במקרה שחצית כביש באזור, שעכשיו מכריזים עליו שהוא אזור עימות, גם עכשיו מוציאים תעודה שזה מסגרת אזור עימות. לא מספיק שהלכת, ולא מספיק שנדרסת בשוגג, אתה גם רוצה? אתה מהין? אתה מעז בכלל לבקש פיצויים על זה שנדרסת? תתבייש לך בכלל איך אתה מעז לבקש פיצויים. מייד אנחנו מכריזים שזה אזור עימות. רטרואקטיבית, חבר הכנסת מיקי איתן.

ולמה? כי ברוב חוצפתה ממשלת ישראל, על-ידי שליחיה ממשד המשפטים והפרקליטות ישבו בלי בושה - מעולם לא ראיתי נציגות כל כך לא משפטית, כל כך פוליטית בוועדת החוקה, שמסבירה לנו: רחמנא ליצלן, אתם יודעים כמה תביעות של פלסטינים יש בבת-המשפט בישראל? איך בכלל נתמודד עם זה?

מייד נשנה כאן את כל הנורמות ואת כל החוקים שהכנסת הזאת חוקקה. הכנסת הזאת תמיד אמרה: אנחנו לא עושים חקיקה רטרואקטיבית, אנחנו לא עושים חקיקה לגופם של אנשים. אבל כשבאים נציגי משרד המשפטים הישראלי והפרקליטות ומסבירים: הפלסטינים החצופים האלה, מה הם רוצים? הם רוצים אחרי שפגענו בהם, אחרי שהיתה ביזה, אחרי שהיה ירי ברשלנות, אחרי שהיתה פגיעה בשוגג, הם גם רוצים עכשיו כסף על זה? איזה חוצפה? אין גבול לחוצפה הזאת, להיות גם פלסטיני, גם פצוע וגם לנסות להיות צודק ולתבוע, זה כבר יש גבול לחוצפה.

עכשיו אני רוצה לומר לכם משהו, חברי חברי הכנסת. אמרו כבר קודמי לפני, שזה חוק שמכתיים את ספר החוקים, זה חוק לא צודק, חוק לא מוסרי, ואני מוסיפה שתכליתו בוודאי שאינה ראויה.

מה הממשלה מבקשת עכשיו? הממשלה מבקשת חסינות גורפת מתביעות של פלסטינים. אני מזכירה, הרי לא מדובר כאן בניסיון לחסום תביעות בגין נזקים שגרמו כוחות הביטחון בפעולות המבצעיות שלהם. למי שלא יודע, חברי חברי הכנסת, בשנת 2002 כבר היה תיקון לחוק הזה, שהגבילו מאוד את אפשרות התביעה בגין נזיקין שנגרמו בשטחים כתוצאה מפעולות טרור, כתוצאה מפעולות של לוחמה בטרור, דיכוי, פעולות שנעשו בתנאי סיכון. כבר אז היה מי שאמר שזה תיקון שהוא בלתי חוקתי. כבר היה אז מי שהזהיר. אבל מה שעכשיו עשו זה הוספת חטא על פשע. כי מה ההצעה הנוכחית הזאת מבקשת לעשות?

שמעתי את חבר הכנסת איתן עומד כאן על הבמה ומסביר את הדברים שנוחים לו להסביר. אבל דבר אחד לא הסברת, חבר הכנסת איתן, לא אמרת שההצעה הזאת היא תיקון להצעה הזאת שכבר התקבלה, שעכשיו ההצעה הזאת מבקשת גם לפטור את המדינה מלפצות פלסטינים, בין השאר, אני אומרת בין השאר, על נזקים מביזה, מירי רשלני, התעללות במחסומים.

סיפרו כאן חברי חברי הכנסת על ילדים שישבו באקראי, ונפגעו באקראי ובשוגג. אני, דרך אגב, לא מאשימה את כוחות הביטחון שהם פוגעים במזיד. אני לא מאשימה, אבל קורים דברים באקראי ובשוגג. אז עכשיו האנשים האלה ילכו לבית-משפט, הם יצטרכו ללכת לוועדת חריגים. וכשכבר ילכו לשם יגידו: כמה תביעות יש לנו? אנחנו מוציאים להם תעודה, שר הביטחון יוציא להם תעודה, ואז הוא גם יגיד שזה רטרואקטיבי.

אני חוזרת ואומרת ומדגישה ואומרת - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זה לא נכון. את לא רוצה ששוב אומר שאת משקרת.

זהבה גלאון (יחד):

אני שמעתי אותך, לא היו לך הסברים.

הי"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן, תהיה לך אפשרות בתום ההסתייגויות לעלות ולהסביר מחדש את עמדתך, אז אני מבקש שתשרום לך את כל הנקודות שאתה רוצה להדגיש.

זהבה גלאון (יחד):

אדוני היושב-ראש, שר הביטחון יכול בכל רגע נתון, וזה אולי הדבר המהותי, להכריז שהמקום שאותו ילד או אותה ילדה נפגעו, זה אזור עימות. הוא יכול להכריז את זה רטרואקטיבית. אז זה לא ניסיון להפלות בין דם לדם?

אני חושבת שזאת הצעה שהיה ראוי לגנוז אותה. זאת הצעה שנותנת חסינות למעשים של המדינה, חסינות למעשים שנעשו שלא כדין; הדגש הוא במעשים שנעשו שלא כדין.

אתם יודעים מה ההצעה הזאת תעשה? ההצעה הזאת תגרום לכך שאלפי פלסטינים יתבעו את מדינת ישראל בחו"ל. אתם תגרמו לכך שאנשים יפנו לבתי-המשפט במדינות באירופה, בארצות-הברית, ויתחילו לתבוע את מדינת ישראל. כל מה שרציתם למנוע, שלא יוציאו את קלונה של מדינת ישראל, שלא יספרו עלינו ברבים, עכשיו כל הדברים האלה יתנהלו שם. והדבר הזה יהיה בתקשורת ויחגגו עלינו, ומיקי איתן יצטרך להסביר שלא נכון, שהוא ניסה למתן.

אני רוצה לספר לכם, למי שלא היה בוועדה, מה היה. תשמע אדוני היושב-ראש, אתה לא ישבת בוועדה. חבר הכנסת איתן, שאני אומרת כאן על הדוכן שהוא איש הגון, מצא עצמו במלכוד. באה נציגת משרד המשפטים, הביאה לו חוק, הוא היה צריך לנסות לתמרן, הוא ניסה להביא שינויים.

היה סעיף בחוק הזה שאמר "פעיל בארגון טרור או חבר בארגון טרור". רצה מיקי איתן, חבר הכנסת איתן, ואני אומרת את זה לשבח, בכל זאת למתן. אבל באו החברים שלו מהליכוד, חבר הכנסת סער ואחרים מהממשלה וכפו עליו להכניס סעיף של חבר.

עכשיו אני רוצה להגיד לכם, מה זה חבר מביא חבר? חבר הכנסת זאב, אתה היית לידי. במציאות הפלסטינית אנחנו יודעים שכולם חברים בארגונים. הפלסטינים משתייכים לארגונים.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

יש הסתייגות שלי.

חיים אורון (יחד):

אנחנו נצביע אתך, ניפול יחד אתך חלל.

זהבה גלאון (יחד):

אני רק רוצה להראות את האבסורד ואת הפח היקוש שטמנו לך. אתה חושב שבכסות הזאת של הסעיפים האלה, של ההסתייגויות שאתה מגיש, אתה יכול לזכך את המצפון ואו להשקיט את המצפון? לא, זה לא יכסה על הבושה הגדולה, על החוק המבזה את מדינת ישראל. זה חוק שמבזה את מדינת ישראל. זה חוק מחפיר. זה כתם על ספר החוקים.

בכלל, היום אנחנו בסיטואציה - אני גם אעלה בסעיף הבא, אז אני אשמור את הלהט הזה לסעיף הבא. אבל הרצף הזה שבאים שני חוקים כאלה, חוק פיצויי נזיקין וחוק האזרחות ביחד, זה אחד הימים היותר שחורים של כנסת ישראל, אם היא תאשר אותם.

אז יושב חבר הכנסת איתן ומנסה לשכנע את חבריו בוועדה להסתפק בסעיף - פעיל. אבל חברים שלוו? הנאמנים למדינת ישראל, הנאמנים לזכויות האדם, אותם אנשים שבאים בשם זיבוטינסקי, מה הם אמרו?

היו"ר חמי דורון:

חברת הכנסת גלאון, אנחנו מדברים על החוק הזה, דיברת על הסעיף.

זהבה גלאון (יחד):

בוודאי. התכוונתי לחוק הבא, עכשיו אני מבלה בחוק הזה.

אני רוצה למצות את הנקודה הזאת, חבר הכנסת איתן מנסה לשכנע את ועדת החוקה שצריך לתמוך בסעיף שהוא מתון לכאורה, שאומר – פעיל. באים החברים שלו ביחד עם הממשלה, מה פתאום פעיל?

גיומס ידידי, אתה יודע שאצל הפלסטינים כולם חברים בארגונים. או שאתה ב"פתח" או שאתה בחזית העממית, כולם חברים בארגון.

חיים אורון (יחד):

הם חושבים שגם אנחנו חברים בארגונים האלה.

זהבה גלאון (יחד):

נכון. עכשיו תראה מה קורה: חבר הכנסת רצון וחבר הכנסת איתן וחבר הכנסת סער וכל מיני חברי כנסת מהליכוד נוסעים להם לחו"ל ונפגשים לדיונים עם חברים פלסטינים, שהם חברים כי הם בארגונים. הם יושבים אתם בחו"ל. נניח, שאותו חבר שמיקי איתן יושב אתו בחו"ל או מיכי רצון יושב אתו בחו"ל במקרה חזר לרמאללה, לבית-לחם ונפגע בשוגג והוא חבר. הוא גם חבר שלהם, הוא גם חבר בארגון והוא גם נפגע בשוגג. החבר המסכן הזה, החוצפה הזאת של להיות פלסטיני, להיות חבר, להיפגע בשוגג וגם לרצות לתבוע פיצויים כדי לאפשר לקבל טיפול רפואי. זה כבר עובר כל גבול. גם לרצות להיות פלסטיני, גם לרצות להיות חבר, גם לרצות להיות חבר של מיקי איתן וגם לקבל טיפול רפואי על-ידי ממשלת ישראל – חוצפה כזאת עוד לא היתה.

חברים, חברי חברי הכנסת, אין גבול לחוצפה, אין גבול לבושה, וחבל, חבר הכנסת איתן, שאתה נתת יד ואני חוזרת ומזכירה לך: מיסיסיפי בוערת והיא תבער עוד הרבה זמן. תודה רבה.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה לחברת הכנסת זהבה גלאון. חברת הכנסת אתי לבני, בבקשה.

אתי לבני (שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברותי וחברי חברי הכנסת, אכן, כמו שנאמר לפני, החוק הזה מאוד בעייתי. אפשר היה ללכת למצב דהיום, שבו יש חוק הנזיקין, עם הגדרה של מצב מלחמה, ולהרחיב אותו בכל נושא העימות, ולומר, שהמדינה אחראית לנזיקין אלא במקרה של מצבי עימות ומלחמה ולא להביא חוק כזה, שמשחרר את המדינה כמעט מכל מקרה של פעולת נזיקין עם כל מיני קונסטרוקציות של עימות אחרי והגדרת עימות. בכל אופן, החוק הזה היה קיים ונמצא על השולחן ובאו כל המומחים מכל הפקולטות למשפטים, ולא שמעתי מלה אחת של אנשים שמתעסקים בחוקים האלה, שתמכו בחוק הזה. אף אחד מהם לא היה בוועדת החוקה - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חברת הכנסת לבני, את יודעת יפה מאוד שהתגובה של כל אנשי האקדמיה היתה על החוק בגרסתו הממשלתית. לאחר מכן הועבר שינוי, ואני רוצה לומר לך שהאגודה לזכויות האזרח ניסתה לעניין את אנשי האקדמיה, וחלקם פנו אלי. הראיתי להם את הנוסח והם סירבו לחתום. אז כל מה שאת אומרת - - -

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת מיקי איתן, אני יודע שזה נורא מדגדג לך, אני מבין את זה. אבל יש לך גם הסתייגות שיכול להיות שתרצה לדבר עליה בנפרד, אף שבהצגת החוק וגם בדברי התשובה שלך אתה יכול לאחד את הדברים האלה, וממילא תעלה לענות על ההסתייגויות. אז אנא שמור לך את זה, בסדר? תודה.

אתי לבני (שינוי):

מכיוון שהחוק הזה הונח על השולחן הזה והיתה נחרצות להעביר את זה מטעם הממשלה, מטעם הפרקליטות, התגייס מיקי איתן כדי לנסות למתן את הסעיפים הדרקוניים בחוק הזה. בישיבה האחרונה שלנו, הוא הסתכל בעיניים נואשות ואמר: מנסים "לסבן" אותי. הממשלה מנסה "לסבן" אותי, משרד המשפטים "מסבן" אותי. אני לא מוכן להעביר את החוק הזה. ואז, נמצאה איזו דרך, ועל-ידי זה שזה שונה ונתקבלה ההסתייגות שלו, שיהיה במסגרת עימות ולא בשל העימות או מחמת העימות, בא מיקי איתן על סיפוקו והוא חושב שהחוק הזה יכול להיכנס לספר החוקים.

לשיטתו של מיקי איתן, שהוא באמת יושב-ראש שמנסה לתת מענה גם לזכויות אדם במסגרת הוועדה הזאת, ולא רק להתלהמות נגד עוכרי מדינת ישראל והשמאל, השמאל, השמאל. מי שמדבר בשם זכויות אדם, מי שמדבר בשם אותם אנשים שמקבלים מכות במחסומים, נפצעים או שמתעללים בהם, גם להם יש פה, ואני שמחה שיש מיקי איתן שמשמש פה לאנשים האלה.

אבל, יש הרבה מאוד סעיפים שבמסגרת החוק הזה, כמו שהוא מובא היום, אנחנו צריכים להתעקש ולומר שהם יתוקנו וינתן מענה לערכים שאנחנו בכל זאת רוצים לשמור עליהם במסגרת זכויות האדם הפלסטיניות, אף שהם חברים בארגון או לא חברים בארגון. אותם אנשים שנמצאים כבר 35 שנה תחת המשטר הישראלי הכובש. זה לא דומה לשום אנגליה, לשום אמריקה, לשום עירק. זה לא דומה לשום דבר כזה. יש לנו הרבה מאוד סעיפים, שאחרי שבא התיקון הזה שהעביר חבר הכנסת איתן ובא על סיפוקו, עדיין נשארו פתוחים ואנחנו צריכים לא להעביר אותם, או לשנות אותם. הסעיפים האלו - החל מסעיף הרטרואקטיביות, שלא נשמע כדבר הזה שאנחנו מחילים את החוק לגבי זכויות, רטרואקטיבית. לא יכול להיות דבר כזה.

דבר שני, לגבי פסק-דין חלוט, שבו יורשע או יועמד לדין חייל שעשה מעשה בזדון או ברשלנות, מעשה כזה שבגינו הוא הועמד לדין. החוק הזה נותן מסר לרשויות הצבא: אל תעמידו את החיילים לדין, אל תמצו אתם שום דין, כי אם תמצו אתם דין, אתם תחייבו את מדינת ישראל. יבוא הלחץ הזה. גם היום, כמות המקרים שחיילים שעשו מעשים שלא ייעשו, שאף אחד מאתנו לא רוצה שיעשו בשמנו, לא עומדים לדין. כאשר מגיע הפרקליט הצבאי לדיווח שנתי או חצי-שנתי בפני הוועדה, כמות המקרים שממצים בהם את הדין או מוצאים את האחראי או מאתרים את הפוגעים היא לא גדולה. היא לא מקיפה את כל המקרים, ואפילו לא את חלקם. במקרים כאלה, שלא מוצאים את האדם, אין פיצוי לנפגעים. במקרים כאלה שבחרו שלא להעמיד לדין פלילי בפסק-דין חלוט, אין פתרון לאנשים שנפגעו.

אין מחלוקת על כך שיש המון מקרים כאלה שאנחנו מתקוממים נגדם. אנחנו לא רוצים להעביר את המסר לחיילי צה"ל שהכול פרוץ, שלאף אחד אין אחריות. אנחנו רוצים להעביר מסר אחר: תתנהגו כמו בני-אדם. תקפידו, תקפידו בכבוד בני-האדם שחיים שם - לא לארגוני הטרור, לא למחבלים - אבל לאנשים שרוצים לקיים מינימום של חיים סבירים. תודה.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה. המסתייג הבא, חבר הכנסת גלעד ארזן - אינו נמצא. חבר הכנסת נסים זאב, בבקשה.

נסים זאב (ש"ס):

אדוני היושב בראש, כנסת נכבדה, חברת הכנסת אתי לבני, למי את אומרת, תתנהגו כמו בני-אדם? לחיילי צה"ל? מי שומר על טוהר הנשק? כמה חיילים שילמו בחייהם? מה קרה בגנין? 16 חיילים נטבחו שם, רק כדי לא לפגוע באזרחים חפים מפשע. את מטיפה מוסר לחיילי צה"ל? מה הקשר לחוק הנזיקים האזרחיים, כשמדובר בשטח עימות?

אדוני היושב-ראש, אני מבחינתי, אם היה בכוחי כרמטכ"ל לומר שכל יהודה ושומרון וחבל-עזה זה אזור עימות - מה, פעם נגיד שאזור גנין הוא אזור עימות ופעם שכם אזור עימות ופעם חברון?

המחבלים צצים מכל עבר ומכל פינה. אפילו בתחום ה"קו הירוק" שלנו, המתאבדים נכנסים לכאן, המחבלים נכנסים לכאן. אז מה מבקשים בסך-הכול? אני רוצה לדעת האם האמריקנים, כאשר עכשיו נלחמים בעירקים בעירק, הולכים לשלם פיצויים לאזרחים שנפגעים שם? הולכים להילחם נגד טרור, נגד מדינת אויב.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

--- תובעים אותם בבית-המשפט.

נסים זאב (ש"ס):

לא, אין ממי. אין ממי, אדוני. אם זה היה הדדי, בכל הכבוד - אנחנו משלמים בדמים שלנו, ומה עושים שם, צה"ל? מה הם הולכים לעשות שם? הולכים להגן עליך, יוסי פריצקי, שלא יבוא מתאבד, יתפוצץ לידך.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

יש לי הצעה, חבר הכנסת זאב - אל תטיף לי מוסר.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת פריצקי.

נסים זאב (ש"ס):

אני לא מטיף לך מוסר. אתה לא ראוי למוסר, בכלל. אתה לא ראוי למוסר.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת פריצקי.

נסים זאב (ש"ס):

מה פרצת עליך פרץ, פריצקי? חוק הנזיקין האזרחיים בא בעצם לשלול-ממי? מאותם נתינים של מדינת אויב או פעילים בארגון מחבלים, ומי שניזוק בעת שפעל בשליחותו או מטעמו של נתין של מדינת אויב, ואין קשר להוראות של פתיחה באש נגד אזרחים חפים מפשע, כשההוראות הן ברורות וחד-משמעיות, של מדינת ישראל, של צה"ל, של כוחות הביטחון - שהם עושים את הכול כדי למנוע פגיעה בחפים מפשע.

אני שומע כאן: אנחנו כובשים. אנחנו פה הריבון, ובשביל זה אנחנו צריכים לשלם, ואם אתה ריבון, אתה חייב לשלם. אז מה אתם רוצים, שאנחנו לא נגן על האזרחים שלנו? על איזה כיבוש? הנה, ראש הממשלה כבר למעלה משנתיים אומר: אני התעייפתי כבר. אני רוצה כבר לברוח מעזה, אבל לא נותנים לו. פשוט לא נותנים לו. כל שבוע אתם רואים עוד טרור ועוד פעולות של חבלה, ועוד טרוריסטים ממשיכים, כי הם החליטו שהנסיגה תהיה בריחה, והבריחה תהיה תחת אש, ולא יעזור שום דבר לראש הממשלה. אם ראש הממשלה חושב שרק ביום הפינוי יהיה לו הסכם עם ראש הרשות הפלסטינית, והוא חושב, ראש הממשלה, שב-24 שעות השקטות האלה הוא יצליח לפנות את כל המתיישבים, ולאחר מכן - לא משנה מה שיהיה, שימשיך הטרור, שימשיכו המחבלים, וצה"ל מודיע לו, והרמטכ"ל מודיע לו: גם אחרי הנסיגה הזאת, גם אחרי ההשפלה הזאת, גם אחרי הבריחה הזאת, הטרור ימשיך ביתר שאת - אותו זה לא מעניין.

אז לפחות, אם אנחנו נמצאים במצב של עימות, שהוא מצב של מלחמה - זה הרבה יותר גרוע ממלחמה, אדוני, כי המלחמה היא יומיומית, הטרור נמצא על כל שעל, בכל מקום, בכל פינה, בכל שכונה. ומה החוק בסך הכול מבקש? התביעות, כשנמצא צה"ל בזמן מלחמה, בזמן עימות - לא

יכול לבוא אותו נתין זר ולתבוע את מדינת ישראל, כי אם אנחנו נכיר בתביעות האלה, אני מודיע לך, אדוני היושב-ראש: אלפים ורבות יבואו לתבוע, והממשלה לא תצא ראש.

אם אנחנו בזמן מלחמה, בזמן עימות - אנחנו חייבים לתת את מרב ההגנה, קודם כול - לחיילי צה"ל, שיעשו את מלאכתם נאמנה, ואני סומך על צה"ל שעושה את הכול כדי לשמור על טוהר נשקו.

הי"ר חמי דורון:

תודה רבה. חברת הכנסת יולי תמיר, בבקשה. חבר הכנסת רשף חן, ויענה - חבר הכנסת מיקי איתן.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, א. יורשה לי להעיר שזה משונה לקיים דיון כשאפילו שר אחד משרי הממשלה אינו נוכח. נדמה לי שיש נוהג, נוהל, האמור להביא לפחות אחד משרי הממשלה, שמא הוא ישמע ויביא את דברינו - - -

הי"ר חמי דורון:

גברתי צודקת. גברתי צודקת לחלוטין. אני אבקש מסגנית המזכיר לאתר נציג של הממשלה. זו גם הצעת חוק ממשלתית, ולאחרונה - הצעת חוק ממשלתית שאנחנו היינו נוכחים בדיון בה, לא עברה עקב העובדה שלא היה פה נציג של הממשלה. לא רק שהיא לא עברה, היא נפלה, אז אולי כדאי שהממשלה תעשה את מה שהיא צריכה לעשות ותשלח לכאן נציג. בבקשה, גברתי.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

מדובר בהצעת חוק מאוד בעייתית, שבסופו של יום מרעה באופן ניכר דווקא את מצבם של החפים מפשע. צריך להבהיר על מה הוויכוח. אין ויכוח - לפחות לא ביני לבין חבר הכנסת איתן על הצורך להילחם בטרור. העניין הזה, בעיניי, הוא נתון, שבחיים שלנו, כאן, הוא מובן מאליו. השאלה שהחוק הזה עוסק בה היא שאלת הפיצוי לאנשים שנקלעו לאזור עימות - ותיכף אני אומר משהו על ההגדרה של "אזור עימות", כי כאן, בעיניי, עיקר הבעיה של החוק - ונפגעו בהיותם באזור זה. והשאלה היא אם אנחנו חייבים לשלם להם פיצויים או לא.

נדמה לי, וכאן אני אומרת את זה לחבר הכנסת איתן, נדמה לי שגדולתה של מדינת ישראל בכך שהיה ונפגע - העלינו בוועדה את הדוגמה, שנדמה לי שכאבה לי וודאי גם לך - של הילד מוחמד א-דורה, שלפי כל ההגדרות שלנו היום, לא היה אביו יכול לקבל בעבורו פיצוי, כי הוא היה באזור עימות. התיאור של מה שהיה באותה צומת: היה עימות, היו יריות, היה חשש לתקיפה, היתה אי-ודאות. לי, ונדמה לי שכך כולם צריכים להרגיש - זה מפריע. אני לא רוצה להצטדק. קורים דברים כאלה במהלך עימותים מזוינים. אבל להגיד, אחרי שקורה דבר כל כך מזעזע, שאנחנו לא ניתן על זה פיצוי? למה? מה, מדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה לפצות את המקרים האלה, שהם, יחסית בודדים - של פגיעה בחפים מפשע? או אולי רוצים להגיד פה משהו שמסתתר בין השורות, שיש המוני אנשים חפים מפשע שפגענו בהם? נדמה לי שזאת לא האמירה, ואם זאת האמירה - אז רבותי, משהו נורא קורה כאן, עוד יותר ממה שנדמה לי. אבל אם האמירה היא שצה"ל משתדל כמיטב יכולתו לפעול באורח תקין, ומדי פעם חורג, בגלל נסיבות העניין - אז אנחנו נצא להגנת הפוגעים ולא ניתן אפשרות לאדם לתבוע פיצויים?

למה? מה ההיגיון שבזה? ומדינת ישראל תתמוטט כלכלית מ-1,000, נאמר, פלסטינים שיבואו ויתבעו נזיקין? מזה? על זה אנחנו חוסכים, פתאום? לא על הגדר, לא על ההתנחלויות, לא על הוצאת המתפנים מעזה - כל זה בסדר, יש אין-סוף כסף. על 1,000 הפלסטינים שאולי יבואו לתבוע נזיקין - זה הדבר שלא יעלה על הדעת שנכיר בו?

עכשיו, בחוק יש בעיה מבנית שצריך לתת עליה את הדעת. אכן, יש אפשרות לערער. לכאורה, מה יכול להיות יותר צודק מזה? יש חוק, יש כלל, ויש יוצאים מן הכלל. איך יודעים שמצב הוא יוצא מן הכלל? - פונים לוועדה. אבל בואו נתאר לעצמנו לרגע, איך נראה הדיון בוועדה. הדיון בוועדה נראה כך: בא נציג הממשלה - דרך אגב, זה יכול להיות, עכשיו, בתיקון הנוכחי, גם שישה חודשים אחרי המעשה - ואומר זה היה אזור עימות. האזור שבו נפגע הפונה לקבלת פיצוי, האזור

הזה הוא אזור עימות. מה אומר עכשיו הנפגע? הנפגע צריך להוכיח, מול דבריו של המפקד הצבאי, שההגדרה כאזור עימות של מפקד האוגדה או מפקד המרחב היתה שגויה, והוא, הפלסטיני שתובע, יודע טוב יותר מהמפקד שזה לא אזור עימות.

אם מישהו חושב שתביעה כזאת תעבור אי-פעם, אני מוכנה כבר עכשיו לעמוד פה ולהתנצל התנצלות רבתי בפני עם ועולם. אם פעם אחת יקבלו תביעה של פלסטיני נגד מפקד צבאי על הגדרת אזור כ"אזור עימות".

יגאל יאסינוב (שינוי):

למה בכלל אנחנו צריכים לקבל תביעות שלהם? אנחנו במלחמה - - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

למה בכלל? כי אנחנו נמצאים במצב שאנחנו לא רוצים להיות בו, שמפעם לפעם, בטעות, אנחנו פוגעים בחפים מפשע.

יגאל יאסינוב (שינוי):

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

וגם אתה, חבר הכנסת יאסינוב, לא רוצה צבא ולא רוצה מדינה שמתעלמים מזכויות חפים מפשע.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת יאסינוב, אתה עכשיו מנהל דיאלוג. גבירתי, אני מבקש לא לנהל דיאלוג. תגידי את מה שיש לך לומר. זמן קצוב.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אני יודעת. תודה.

חבר הכנסת יאסינוב, השאלה שהעלית היא, אם הם מפצים אותנו, והתשובה היא לא. האם אני אהיה בעד, כאשר תקום מדינה פלסטינית, שמדינת ישראל תתבע בשם כל הנפגעים שבה מהמדינה הפלסטינית פיצויים? כן. על סמך אותו עניין, על סמך אותו עיקרון בין-לאומי, אנושי וכללי, שכאשר נפגע מישהו שהוא חף מפשע אתה מנסה כמיטב יכולתך להקל על סבלו. אחרת, מה יקרה? אנחנו ניתן בעצימת עיניים או באמירה גלויה הצדקה למה שקרה. תחזור לסיפור של מוחמד א-דורה, ודרך אגב יכלו לקרוא לו גם "מנחם" וזה יכול - - -

היו"ר חמי דורון:

עברת את שמו.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

כן, עברת את שמו. זה יכול היה להיות גם בסיטואציות אחרות. אז מה אנחנו נגיד עכשיו? גם פגענו וגם ניערנו את ידינו?

אני רוצה לסיים בזה שאפנה דווקא לחברי מהימין. בימים האחרונים אני שומעת לא פעם ולא פעמיים מחברי כנסת של הימין, גם אתמול - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חברת הכנסת תמיר, הביאי רק בחשבון שאם במקום מוחמד היה שם מנחם, גם הוא לא יכול היה לתבוע.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

לא. אם הוא אזרח ישראלי-יהודי?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא, הוא לא יכול לתבוע.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אז ההתנגדות שלי לחוק היא עוד יותר חמורה מזה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא לא יכול לתבוע.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אני לא בטוחה שהפרשנות הזאת נכונה - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

הוא לא יכול לתבוע.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

- - אבל יסתבר שבצומת הטראגי הזה היו נקלעים שני - - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אם זה היה מנחם, הוא לא יכול לתבוע.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן, אתה תוכל לומר זאת מעל הדוכן בעוד שתי דקות.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אם כך, חבר הכנסת איתן, ההסתייגות שלי כפולה ומכופלת, כי לפגוע בשני חפים מפשע בני עמים שונים זה לא יותר טוב מאשר לפגוע בחף מפשע אחד.

חבר הכנסת איתן, העיקרון כאן הוא שקובע. העיקרון הוא שמדינה שמה לעצמה גבולות, וחלק מהגבולות שהיא יודעת שבאקראי וללא כוונת זדון היא עוברת אותם לפעמים והיא מוכנה לפצות בגין הפגיעה.

אחזור לרגע למשפט שבו הופסקתי קודם, ואסיים בכך. אני אומרת שוב לחברי מהימין, שששים מאוד לקצף בזכויות נפגעים אם הם לא שייכים לבני העם היהודי. אני אומרת לכם את מה שאתם אומרים לי בימים האחרונים: אם היינו יודעים שהכללים והחוקים האלה יופנו יום אחד נגדנו, היינו נוהגים אחרת. אני שומעת את האמירה הזאת השכם והערב.

רשף חן (שינוי):

הרשות הפלסטינית - - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אני שומעת את אנשי הימין שבאים ואומרים לי: לו ידענו איזה שימוש אפשר לעשות בתקנות לשעת-חירום, היינו יוצאים נגדן. אז, אני אומרת לכם את הדבר הבא: שנים באתי לכאן כיושבת-ראש האגודה לזכויות האזרח, ובידי בקשה להסיר את התקנות לשעת-חירום. אתם אמרתם לא, כי לא חשבתם שזה יגיע אליכם. אם אתם עכשיו תיתנו יד לחוק הזה, חוק דרקוני ובלתי צודק, זה יגיע אליכם. ואז, אני אומרת לכם מראש: אל תבואו אלינו להתלונן, כי אתם יצרתם את המציאות הזאת - -

אליעזר כהן (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

- - ואתם תשלמו ואנחנו נשלם בעטיה מחיר כבד, ובדרך יישחקו החפים מפשע.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה. חבר הכנסת רשף חן, המסתייג האחרון בהצעת החוק הזאת, בבקשה. לאחר הסתייגות זו יעלה יושב-ראש הוועדה.

רשף חן (שינוי):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, גבירתי השרה, אני תמיד מתרשם מחדש מהיכולת של חלק מהדוברים לא להתבלבל מהעובדות. חברת הכנסת תמיר, אומר לך מהן העובדות כפי שאני רואה אותן. העובדה, כפי שאני רואה אותה, היא שמתנהלת מלחמה בין מדינת ישראל לבין - תקראי לזה איך שאת רוצה, הפלסטינים - רשות, מדינה, ישות או whatever. אין מלחמה שמתנהלת בזהירות סבירה. זו סתירה פנימית. יש מלחמה שמתנהלת בצורה חוקית או בלתי חוקית.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

חבר הכנסת חן, אותי חינכו אחרת. אותי חינכו על טוהר הנשק, על הטלת מגבלות - - - על ניסיון - -

רשף חן (שינוי):

חברת הכנסת תמיר, הנה, את רואה? זו בדיוק הדוגמה למה שאני לפחות מחשיב כאילו מידה של היתממות. כשאתה שולח טנק לירות ולהרוס רכוש, זה בניגוד לפקודת הנזיקין, ולא יעזור כלום. אילו זה התקיים במדינתך, זה היה מעשה ביזארי לחלוטין. זה מעשה שיכול להיות בקונטקסט של המלחמה. בקונטקסט של המלחמה אנחנו לא מדברים על רשלנות ועל זהירות סבירה. אנחנו נותנים לאנשים כלי משחית כדי להרוג. אלא מה? - - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

והכול מותר? אין גבולות?

רשף חן (שינוי):

יש גבולות. הגבולות הם גבולות החוקי והבלתי-חוקי, המלחמה הפלילית והבלתי-פלילית. זה הגבול שקיים בעולם של מלחמה.

החוק הזה מנסה להתמודד עם מצב אנומלי, שבו המלחמה מתנהלת בשטח שלכאורה ניתן לטעון לגביו שהוא כמו מדינת ישראל, כאילו שלחנו טנק לנסוע ברחוב דיזנגוף, ואיך אנחנו מתמודדים עם הסיטואציה הזאת. אי-אפשר להתמודד עם הסיטואציה הזאת. לכן, בצורה המינימלית האפשרית, באמת במידה רבה בהובלתו של יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת מיכאל איתן, אנחנו נדרשים להגדיר באופן מאוד מדויק ומאוד מצומצם שטח שהוא לא אזרחי אלא הוא שטח מלחמה. שטח המלחמה הזאת, אנחנו מחילים עליו את דיני המלחמה.

חברת הכנסת תמיר, דיני המלחמה - - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

לא דיני מלחמה ולא - - -

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת יצחק לוי. חבר הכנסת איתן, אי-אפשר לנהל דיאלוג כזה. אם אתה רוצה, תשב לידו ועוד אפשר להבין זאת. מה זה?

רשף חן (שינוי):

חברת הכנסת תמיר, דיני המלחמה הם שבמלחמה יש נפגעים שהם חפים מפשע. מדינה נלחמת, שנלחמת להגנת אזרחיה - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

- - -

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

היא לא מפצה?

רשף חן (שינוי):

- - ולא עוברת על החוק, לא עושה מעשים שהם אסורים, פליליים, לפי חוקי המלחמה - - - חבר הכנסת פריצקי, לא.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

איפה למדת משפטים?

רשף חן (שינוי):

אני מציע לך להביא לי דוגמה אחת על מדינה שנלחמה מלחמה, פגעה בנפש או ברכוש בלי הפרת חוק, תוך כדי המלחמה, ושילמה פיצוי. תלך לאיזו מלחמה שאתה רוצה.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

אני לא רוצה להגיד לך איזו מדינה עשתה את זה.

רשף חן (שינוי):

תן לי דוגמה.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

חבר הכנסת פריצקי - - -

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

אני לא רוצה להגיד לך.

רשף חן (שינוי):

אתה רוצה לדבר אתי על זו ששילמה על פשעי מלחמה, וזה ההבדל.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

מה זה פשע מלחמה? בוא ולא ניכנס לזה. יותר טוב שלא ניכנס לזה.

רשף חן (שינוי):

חבר הכנסת פריצקי, המלחמה היא לא פשע. ההגנה על האזרחים שלנו היא לא פשע.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

אין לי ויכוח אתך.

רשף חן (שינוי):

העובדה שייגגרם נזק לרכוש ולנפש היא עובדה ידועה מראש שלא משלמים עליה פיצוי. לכן, החוק הזה עושה את האבחנה הנכונה ואומר: א. הגדרה ברורה של מצב מלחמה; ב. הוא מחריג ואומר: כן ישולם פיצוי היכן שהפגיעה היא תוצאה של עבירה פלילית. האמת היא, שהוא מרחיב ואומר - למעשה, כל עבירה פלילית. במצב הזה כן ישולם פיצוי. כאן הבעיה שיש לי עם החוק, כי הדרך שבה זה נאמר היא שתהיה הרשעה חלוטה בהליך פלילי. מה שרוצה המחוקק לומר הוא, שאם מדובר בפגיעה זדונית, לא בפגיעה שהיא תוצאה של המלחמה, אם מדובר בחייל שהלך ועשה פשע מלחמה, אנחנו רוצים לומר - ולכן עליתי לכאן לדבר - ואנחנו אומרים בצורה הברורה ביותר שבמצב הזה מדינת ישראל לא רק שתשלח את החייל הזה לכלא, והיא תשלח אותו לכלא, אלא היא גם תשלם פיצוי למי שנפגע. החוק אומר את זה. אלא מה? הוא לא מתמודד בצורה מספיק ישירה, לטעמי, עם סיטואציה מסוימת, והיא מצב שבו אנחנו יודעים שהפגיעה היא תוצאה של פשע מלחמה או עבירה פלילית כזו או אחרת, אבל אנחנו לא מצליחים להעמיד מישהו לדין מסיבה כזו או אחרת. למשל: לא מצאנו את האשם המדויק.

זהבה גלאון (יחד):

אני שומעת אותך. אני פשוט לא מאמינה למשמע אוזני. אתה הכי גרוע שמכשיר את השרץ. לפחות אתן - - -

רשף חן (שינוי):

חברת הכנסת זהבה גלאון, אני מודה - - -

היו"ר חמי דורון:

חברת הכנסת זהבה גלאון, עמדת עשר דקות ואמרת את כל מה שהיה לך לומר.

זהבה גלאון (יחד):

אבל, אז עוד לא התעצבנתי על - - -

היו"ר חמי דורון:

אז, תתעצבני בשלב הבא. יש לך עוד חוק. את אמרת שאת רוצה לשמור את רוח הקרב? אז בסעיף הבא תתעצבני על חבר הכנסת רשף חן, ופתרנו את הבעיה, ובא לציון גואל.

מל פולישוק-בלוך (שינוי):

- - -

אראלה גולן (שינוי):

- - -

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

יש כאן בעיה. בסעיף הבא - - -

הי"ר חמי דורון:

רבותי, אני מבקש. חבר הכנסת רשף חן, אתה מסיים את הזמן.

רשף חן (שינוי):

כן, אבל תן לי זמן פציעות דקה.

הי"ר חמי דורון:

לא דקה.

רשף חן (שינוי):

אנשים דיברו פה 17 שעות.

הי"ר חמי דורון:

לא. אנשים דיברו לפי מספר ההסתייגויות שיש להם, ולך יש הסתייגות אחת, ולכן הוקצבו לך חמש דקות. דיברת חמש דקות. אני מוסיף לך עוד חצי דקה. בבקשה.

רשף חן (שינוי):

חברת הכנסת גלאון, אני מודה שבניגוד לך, אני נותן לעובדות לבלבל אותי, אני נותן למציאות לבלבל אותי. אני לא חי בעולם של אידיאולוגיה צרופה שמנותקת מהמציאות.

חזרה לעניין ההסתייגות. חשבתי שצריך לקבוע שלא מספיק שיש ועדת חריגים. שאלתי: מה קורה כאשר לא נוכל להעמיד מישהו לדין, ונדע שנעברה עבירה? אמרו לי: בשביל זה יש ועדת החריגים. אמרו שזה ברור ומובן מאליו שבשביל זה קיימת ועדת החריגים. אני לא חושב שזה ברור ומובן מאליו, אני חושב שהיה רצוי לכתוב, שכאשר ועדת החריגים תיווכח שנעברה עבירה, והפגיעה היא תוצאה מהעבירה, אז חובה תהיה עליה לפצות את אותו אדם. תודה רבה.

הי"ר חמי דורון:

תודה רבה לחבר הכנסת רשף חן. חבר הכנסת איתן, יש פה משלחת שאנחנו רוצים לברך, ומייד אחר כך אקרא לך.

...

נעבור לשלב הבא. חבר הכנסת מיקי איתן, תשובתך על הצעת החוק.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אפרופו הברכות למשלחת הקוריאנית, אתם מעלים על דל דעתכם, שתושב קוריאה תמים, חף מפשע, שנפגע באמת מיפנים בעת שהם נלחמו בקוריאה, היה מגיש תביעה ביפן? היו צוחקים לו.

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

אתה טועה, יש תביעות עכשיו.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

התביעות הן בין המדינות, זה בסדר, ויכולות להיות. אני מדבר על מצב שהאזרח ילך למדינה השנייה ויתבע אותה. אתם יודעים למה זה אבסורד? יש היגיון גם באבסורד הזה. חברת הכנסת יולי תמיר, התביעה מבוססת על רשלנות, והרשלנות היא בניהול המלחמה. מאחר שהמלחמה היא מין פעילות מורכבת, וקשה מאוד להגיד מתי היתה הרשלנות תוך כדי זה שניהלו את המלחמה, כיוונו את הרובה לא בכיוון הנכון, הפגינו לא את הבית הנכון, החברה הבין-לאומית התארגנה בנורמה כזאת, שהיא קבעה שכל מדינה שמנהלת מלחמה אינה יכולה להיתבע ברשלנות על-ידי מי שנפגע. ברור שמדובר כרגע על אנשים תמימים.

אני רוצה לענות בצורה מסודרת, אחד לאחד, לחברי הכנסת. חברת הכנסת אתי לבני דיברה על הנוסח הראשון שהוגש לוועדה. חשוב שתבינו את ההבדל העצום בין הנוסח הראשון לבין מה שעומד לפנינו היום. בנוסח הראשון שהממשלה הביאה נאמר כך: "על אף האמור בכל דין, אין המדינה אחראית בניזיקין לנזק שנגרם לתושב אזור עימות". כלומר, השלילה "אין אחראית בניזיקין לנזק שנגרם לתושב". התושב, בהיותו תושב, הופך לחסר יכולת תביעה כלפי המדינה. זאת היתה אמירה גורפת מאוד, כי לא מדובר על השאלה האם זה נזק כזה או אחר, אלא כל תושב של אזור עימות, במסגרת המעשים שנעשו, בתוקף היותו תושב, לא יכול היה לתבוע. כלומר, אם היה תושב תל-אביב ותושב אזור העימות, תושב תל-אביב יכול היה לתבוע, תושב אזור העימות לא יכול היה לתבוע.

מחקנו את זה והשתמשנו בנוסחה שאומרת, ששר הביטחון יכול להוציא תעודה רק לגבי מקום ומעשים שנעשו - ועל זה נלחמתי, ועל זה לא נתתי להצעה לעבור אלא אם זה יוכנס - במסגרת עימות. עימות גם הוא מוגדר בחוק. נתתי הגנה, לא כמו שהיה קודם שתושב אזור לא יכול היה לתבוע. הוא יכול לתבוע, אבל ההגנה חלה על המסגרת של העימות. כשכוחות צה"ל נלחמים יש הגנה.

עכשיו נדבר על המוסר שמאחורי הדברים האלה. שמעתי את חבר הכנסת טלב אלסאנע אומר כמה פצצות נפלו, כמה אנשים חפים מפשע נפגעו מפצצות של טנקים. חברת הכנסת זהבה גלאון וחברת הכנסת יולי תמיר אמרו: אנשים חפים מפשע נפגעו, מסכנים, הולכים היום עם קביים, ילדים. מגייסים תמיד את המקרים שמזעזעים את כולנו. אומרת חברת הכנסת יולי תמיר: אנחנו, כאנשים הומניים, אין מקום שנפצה אותם?

אסביר מה התשובה על השאלה הזאת. דבר ראשון, לבי אינו גס בשאלה ובאתגר להשיב עליה. נקודה שנייה, החוק אינו מונע, אבל לא נותן להם זכות קנויה. הוא מקים ועדת חריגים והוא מאפשר, אבל לא נותן זכות קנויה. אסביר מדוע זה צודק שלא תהיה זכות קנויה. יושב לו מר שחאדה בעזה. מתכנן, מדריך, מבצע, שולח טרוריסטים לחסל, לפגוע, בוחר מטרות אזרחיות. הוא פושע מלחמה. הוא בוחר מקומות אזרחיים, בעיקר מקומות שיש שם ילדים, דיסקוטקים, בתי-ספר. לא בוחר בשום אמצעי. אותו מר שחאדה, עם כל הכבוד לכולכם - - -

סאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אתה מגן על מי שעושה אותו דבר.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אותו מר שחאדה, עם כל הכבוד, לא יושב תחת שליטת ישראל, הוא לא יושב במקום שצה"ל נמצא. מי שנמצא במקום, מי שאחראי לכך שהוא נמצא שם ועושה את מה שהוא עושה זה הרשות הפלסטינית. נכון, היתממתם פה, אמרתם: זאת לא מדינה. אבל אותה רשות פלסטינית נותנת לו מחסה, נותנת לו את התנאים, אינה אוסרת אותו, אינה פוגעת בו, אינה מבודדת אותו, וגרים שם אנשים. הוא משתמש במחסה האזרחי, והאזרחים שנמצאים שם נותנים לו גיבוי ומחסה.

צריך לעצור אותו, יש לנו פעולת מלחמה. הוא הכריז עלינו מלחמה, לא אנחנו עליו, הוא שולח לנו טרוריסטים. מדינת ישראל נמצאת במצב מלחמה מולו, מול שכמותו, מול הארגונים שלו ומול מי שנותן לו מחסה. יש פעולה מלחמית, צה"ל שולח מטוס. יש שיקול, אנחנו חייבים לכלכל את מעשינו, ואם אנחנו מגיעים למסקנה, שפעולה מלחמתית תגרום לאובדן אזרחים בהיקף ניכר, אנחנו לא שולחים את המטוס. אבל, שלחו מטוס ויש מעשה רשלנות ולפעמים גם טועים. זרק המטוס פצצה כדי לחסל את שחאדה. נפגעו חפים מפשע. עכשיו השאלה היא, אם נוצרה עילת נזיקין נגד מדינת ישראל. אמרתי כבר קודם: אם באותו בית לא היה עבדאללה אלא היה עובדיה,

יהודי שהגיע לשם, והוא נפגע, אין לו עילת תביעה נגד מדינת ישראל, כי המדינה מנהלת פעולת מלחמה, ונפגעים בה חפים מפשע.

חברת הכנסת יולי תמיר, את יודעת כמה חפים מפשע נהרגים בכל מלחמה? אירופה מלאה - - -

טלב אלסאנע (רע"ם):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת טלב אלסאנע, לא הפריעו לך כשדיברת מעל הדוכן.

יובל שטייניץ (הליכוד):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת שטייניץ, אני צריך לקרוא אותך לסדר?

טלב אלסאנע (רע"ם):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת אלסאנע, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

המשפט הבין-לאומי קובע כעבירה פלילית מצבים שבהם בוחרים מטרות אזרחיות, גם תוך כדי מלחמה. אבל, כאשר המטרה הנבחרת היא צבאית ותוך כדי כך יש פעילות שגורמת לקורבנות חפים מפשע, הפעילות הזו אינה פלילית, וגם במקרים שיש פעילות פלילית, לא קמה חובת נזיקין נגד המדינה שממנה יצאו האנשים שביצעו את המעשים.

יוסף פריצקי (צל"ש - ציונות, ליברליות ושוויון):

אם זה המצב, למה החוק הזה?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת פריצקי שואל למה צריך את החוק, אם זה המצב. המצב הוא שכאשר אנו, מדינת ישראל, נמצאים מול הרשות הפלסטינית, המצב לא מוגדר במאה אחוז. אני מודה, הם לא מדינה, אך יש היגיון שיש לנו מקרה מיוחד. אנו במצב שיש רשות פלסטינית. האם כשאנו תוקפים את מפקדות ארגוני הטרור בעזה אנו דומים יותר למצב מלחמה או אנו דומים יותר לפעולת שיטור נגד מפגינים? ולכן היה צורך בחוק, כי החוק ברמת העיקרון אינו שולל, כפי שרצתה המדינה בתחילה, אינו סוגר את בתי-המשפט. הוא רק אומר שפעולה מלחמתית, אנו מייבאים ומגדירים ומצמצמים אותה. היא לא כל הזמן. היא רק במסגרת העימות כשיש עימות. ואצלנו יש מצב לא נורמלי, שבו אנו אומרים: מעבר מסוים, למשל מעבר א-ראם, עוברים שם אלפי פלסטינים. אנו אחראים שהם יקבלו את זכות המעבר הזאת, ואנו עושים משהו לא בסדר, נשלם פיצויים, זה מוכר, ומקובל על כולם. אך אם היתה התקפה מחבלים והיו שם חילופי יריות ותוך כדי חילופי יריות המפקד נתן הוראה לירות במחבל וזה לא היה המחבל, והוא עשה זאת ברשלנות, הפעולה הזאת מוגנת, כי אי-אפשר לנהל מלחמה על-פי דיני הרשלנות.

בכל אופן, ישאל מי שישאל: מיכאל איתן, מכונית נוסעת רודפת אחרי מחבלים, שני ילדים עברו את הכביש – פלסטיני וילד ישראלי יהודי. שניהם נדרסים, לשניהם אין עילת תביעה נגד המדינה,

אלא מה יש כן? הילד היהודי יפנה לקרן לתגמולים לנפגעי פעולות איבה, המדינה אינה אחראית בנזיקין, הוא יקבל תגמולים. הילד הפלסטיני יצטרך ללכת לוועדת החריגים. המדינה לא אחראית גם כלפיו, אך יצרנו מנגנון שבמקרים שאנו מרגישים, שגם בזמן מלחמה - מתוך היותנו מדינה מוסרית מתחשבת - אף שאנו לא אחראים בנזיקין, אנו נהיה מוכנים.

ולטלב אלסאנע ולכל החברים הנהדרים שמדברים על החפים מפשע שנפגעים ומי ישלם להם, למה אתם לא דואגים לתמימים - - -

טלב אלסאנע (רע"ם):

- - -

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת טלב אלסאנע, קראתי אותך לסדר פעם ראשונה. אני קורא אותך לסדר פעם שנייה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

בדמעות תנין בכה חבר הכנסת טלב אלסאנע - כמה פצצות נפלו, כמה אנשים חפים מפשע נפגעו על ידי צה"ל. למה לא שאלת, כמה חפים משפע נהרגו על-ידי הטרור? מי ישלם לשקם את האנשים האלה? מי ישלם פיצויים? ממשלת ישראל, לטעמי, בצורה לא ראויה, במקום לתבוע, היא עוד מעבירה כספים לרשות הפלסטינית. הרשות הפלסטינית אחראית לכך שחלקים מכוחותיה המאורגנים - - -

טלב אלסאנע (רע"ם):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

עם כל הכבוד, הרשות הפלסטינית שלא נגועה ברשלנות לכך שכוחותיה ירו ופגעו בחפים מפשע, היא נגועה בכך שהיא כיוונה, עזרה, מימנה. ממשלת ישראל לא לוקחת את הכספים שעלה לנו לשקם את האנשים ולתת להם פיצויים ולתת להם כיסאות שיוכלו לנוע, כי אין להם רגליים, ולשקם אותם. מי מממן את זה? אנחנו. אז במקרה מלחמה, כשיש מלחמה - מי יממן את החפים מפשע, שלבי אתם? יש להם קהילה, יש להם רשות; אנו עוד מעבירים להם גם כסף. במקום לקנות כלי נשק, להילחם אתנו, במקום לעודד טרור, שייקחו את הכסף הזה וישקמו את הנפגעים שלהם.

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

במדינות שנלחמות יש מצב שכל מדינה צריכה לדאוג לאוכלוסייה החפה מפשע שנפגעה בתחומיה. ואם יהיה יום אחד הסכם בין המדינות, יכולים לעלות כל מיני נושאים - יש תקדימים לכך במשפט הבין-לאומי; אבל אז זה בא במסגרת הסכמים בין מדינה למדינה. אין תקדים למצב שבו מדינה פותחת את שערי בתי-המשפט שלה לתביעות נזיקין של אנשים שנפגעו כחפים מפשע כדי לתבוע את הצבא שנלחם, צבא של אותה מדינה.

אני רוצה לומר משהו - - -

טלב אלסאנע (רע"ם):

אתה לא משכנע.

יוסי שריד (יחד):

אתה מוכרח לקצר, לא יכול להיות שבשלב זה תדבר שעה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת שריד, אתמול העברתי שש הצעות חוק, זה לקח לי בערך שעתיים. למה אני מאריך בדיבור עכשיו? הרוב המכריע, 90% מהמסתייגים, היו אנשים שעלו לכאן - א. אמרו דברים לא מדויקים; ב. - - -

קריאה:

- - -

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

רגע, רגע אחד, עם כל הכבוד, אני פותח את אמצעי התקשורת - מתנהל מסע הסתה נגד החוק הזה. אני לא מדבר על ביקורת. ביקורת בעיני היא לגיטימית וראויה. מה ההבדל בין ביקורת להסתה? שאנשים מסרבים לקרוא את החוק, מסרבים לראות את העובדות, וצועקים בססמאות: זה חוק מפלה בין דם לדם. דברים שאין להם שחר.

טלב אלסאנע (רע"ם):

זה חוק התרת הדם.

יוסי שריד (יחד):

חבר הכנסת איתן, אני מקשיב לך 20 דקות, תאמין לי, אתה לא עוזר לחוק. הנימוקים שלך ממש לא עוזרים לחוק.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת שריד, כל אחד מאתנו זכאי לעזור לחוק. שמעתי איך חברת הכנסת זהבה גלאון עוזרת לחוק, אני רוצה לעזור לו בדרך אחרת. שמעתי את טלב אלסאנע, שמעתי פה את אחמד טיבי, שמעתי את חבר הכנסת האובייקטיבי, ברכה, ושמעתי את חבר הכנסת עסאם מחיול; גם לי מגיע לענות. גם לי מותר לאזן את הדברים.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא ראיתי אותך בא לכאן ואומר להם: חברים, כולכם חוזרים כמו פטיפון על ססמאות ודמגוגיה.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת איתן, אני יודע שאתה יכול לדבר גם 11 שעות - -

טלב אלסאנע (רע"ם):

את השרץ הזה אי-אפשר להכשיר גם בנאום של עשר שעות.

היו"ר חמי דורון:

- - אבל יש לנו סדר-יום ארוך מאוד. אני מבקש, קודם כול, אל תנהל דו-שיח עם כל אחד ואחד, זה לא בסדר.

צבי הנדל (האיחוד הלאומי - ישראל ביתנו):

מיכאל איתן, אנחנו רוצים להצביע, השתכנענו.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

זה חוק שחור משחור.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת טיבי, אני מבקש לא להפריע. אמרת את שלך, כולם שמעו. אני מבקש לא להפריע, לתת לחבר הכנסת איתן לסיים את דבריו.

אברהם בייגה שוחט (העבודה - מימד - עם אחד):

תעשה מסיבת עיתונאים.

היו"ר חמי דורון:

אל תענה להם. תעשה קצר, ונגמור. אני רוצה לעבור להצבעה. זה לא מוסיף שום דבר.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

החוק הזה לא נוח, כי המצב לא נוח, אבל הוא דורש הסבר, ואנחנו לא מתביישים בו. אני לא מתבייש בו, וחברי לא מתביישים בו.

אני רוצה דקה לשלוש הערות. הראשונה, הגבלת הזמן על הכרזה של שטח כאזור עימות. בגרסה המקורית אפשר היה להכריז ללא הגבלת זמן. קבענו בחוק שהכרזה על אזור עימות צריכה להתבצע בתוך 90 יום.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

90 יום ממתני?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

90 יום מיום שאדם הגיש בקשה לפיצוי.

ג'מאל זחאלקה (בל"ד):

אדם מגיש בקשה אחרי שנה - - - תסביר לאנשים, אתה מאחז עיניים. תסביר לאנשים את האמת.

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת איתן, אתה שוב נכנס למשא-ומתן, למה אתה מנהל משא-ומתן?

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

המצב לפני ההצעה היה שאדם הגיש הודעה ובקשה לתביעה, לא היו חייבים לענות לו. היום המצב שיש חובה, ויש חובה להכריז בתוך 90 יום מיום שבו הוגשה התביעה.

קבענו את הרכב ועדת החריגים, וקבענו את החובה וההגבלה בזמן לגבי הזמן שבו תוקם ועדת החריגים ותוכל לפעול.

הוספנו חריג של עבירה בעבירות. בכל מצב שבו הורשע איש ביטחון בגרימת נזק, שיש בעבירה הזאת זדון, המדינה לא תשלח את התובע אל אותו אדם, אלא תהיה מוכנה לעמוד ולפצות את התובע, מתוך הבנה שהיא יכולה לחזור אל מי שביצע את הנזק ולתבוע ממנו.

לסיכום, אני רוצה לומר: אנחנו לא נותנים שום אישור, שלא יתפרש כדבר הזה, למישהו, לבצע איזו פעולה של חריגה מסמכות, חריגה מהוראות הצבא, נטילת דין לידיים, וביצוע פעולות שיש בהן פגיעה ברכוש או בגוף של אנשים, לרבות אנשים שבהם אנחנו נלחמים. הכול צריך להיעשות במסגרת החוק והוראות הצבא.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (רע"ם):

החוק הזה בא להכשיר את השרצים האלה בדיעבד.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אנחנו מוכנים - - -

עבד-אלמאלכ דהאמשה (רע"ם):

אזור עימות – הכול כשר.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אנחנו מוכנים לכת לפנים משורת הדין ולדון במקרים על בסיס מוסרי ועל בסיס של חסד - -

עסאם מח'ול (חד"ש-תע"ל):

אל תזכיר את המלה מוסרי בחוק הזה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

- - אנחנו לא מקבלים את הצביעות הזאת, שעל-פיה מנסים לייחס לנו אחריות בנוזקים, כשהיא לא קיימת בשום מקום, בשום מקרה אחר בהיסטוריה האנושית.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה לחבר הכנסת מיקי איתן, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (רע"ם):

שום חוק לא - - -

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת דהאמשה, אני מבקש. אנחנו עוברים להצבעות. חבר הכנסת מיקי איתן. רבותי חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעות.

לשם החוק, אין הסתייגויות, ולכן אנחנו מצביעים על שם החוק כנוסח הוועדה.

הצבעה מס' 3

בעד שם החוק – 45

נגד – 14

נמנעים – אין

היו"ר חמי דורון:

אנחנו שוב נצביע. אנחנו מצביעים על שם החוק, ללא הסתייגויות.

גדעון סער (הליכוד):

זה רץ לפני שאתה אומר על מה מצביעים.

היו"ר חמי דורון:

זו פעם שנייה, חבר הכנסת סער, שאנחנו מצביעים על שם החוק.

הצבעה מס' 4

בעד שם החוק - 43

נגד - 13

נמנעים - אין

שם החוק נתקבל.

היו"ר חמי דורון:

43 בעד, אין מתנגדים. שם החוק - - -

קריאות:

היו"ר חמי דורון:

סליחה, 13 מתנגדים, אין נמנעים. ובכן, לסעיף 1, לסעיף 5 המוצע, יש הסתייגות של חברי הכנסת. האם מישהו מחברי הכנסת רוצה להצביע על ההסתייגות?

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

להצביע.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, אנחנו מצביעים על הסתייגות לסעיף 5 של חברי הכנסת מוחמד ברכה, עסאם מח'ול, אחמד טיבי, עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה, טלב אלסאנע, זהבה גלאון, אבשלום וילן, יוסי שריד, חיים אורון, רן כהן, רומן ברונפמן ואתי לבני. אנחנו מצביעים על ההסתייגות.

הצבעה מס' 5

בעד ההסתייגות- 13

נגד - 48

נמנעים - אין

ההסתייגות של חברי הכנסת מוחמד ברכה, עסאם מח'ול, אחמד טיבי, עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה, ואסל טאהא, טלב אלסאנע, זהבה גלאון, אבשלום וילן, יוסי שריד, חיים אורון, רן כהן, רומן ברונפמן ואתי לבני לסעיף 1 (סעיף 5 המוצע) לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 48 נגד, 13 בעד, אין נמנעים, אני קובע שההסתייגות נפלה.

ובכן, חבר הכנסת מיקי איתן, האם אתה רוצה שיצביעו על ההסתייגות שלך? אנחנו מצביעים על ההסתייגות של חבר הכנסת מיקי איתן באותו סעיף.

הצבעה מס' 6

בעד ההסתייגות- 8

נגד – 42

נמנעים – 9

ההסתייגות של חבר הכנסת מיכאל איתן לסעיף 1 (סעיף 5ב המוצע) לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, בעד - 8, 42 נגד, תשעה נמנעים. גם ההסתייגות הזאת נפלה.

זהבה גלאון (יחד):

היו"ר חמי דורון:

חברת הכנסת זהבה גלאון, את מפריעה באמצע הצבעה. אנחנו מצביעים על סעיף - - -

זהבה גלאון (יחד):

מיקי, אתה רואה מה עשו לך החברים שלך?

היו"ר חמי דורון:

אנחנו נעבור להסתייגות לסעיף 5ג. חברי הכנסת, האם אתם רוצים להצביע על ההסתייגויות? חבר הכנסת ברכה, מוותר?

מוחמד ברכה (חד"ש-תע"ל):

להצביע.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, אנחנו מצביעים על ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה – סליחה, שאלתי את האיש הלא נכון. חבר הכנסת עזמי בשארה וחבר הכנסת ג'מאל זחאלקה, ההסתייגות היא שלכם. להצביע על זה?

זהבה גלאון (יחד):

מצביעים על כל ההסתייגויות.

היו"ר חמי דורון:

גברתי, את יכולה לדבר בשמך ובשם קבוצתך, לא בשם אחרים.

זהבה גלאון (יחד):

אני מדברת בשם הקבוצה.

היו"ר חמי דורון:

לא, הקבוצה שלך מונה אך ורק את קבוצת מרצ-יחד.

ובכן, אנחנו מצביעים על ההסתייגות לסעיף 5ג, של חברי הכנסת עזמי בשארה, גימאל זחאלקה. בבקשה.

הצבעה מס' 7

בעד ההסתייגות - 14

נגד - 52

נמנעים - 2

ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה וואסל טאהא לסעיף 1 (סעיף 5ג המוצע) לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 52 נגד, 14 בעד, שני נמנעים - ההסתייגות נפלה.

ההסתייגות של חבר הכנסת נסים זאב. אתה רוצה להצביע על ההסתייגות?

נסים זאב (ש"ס):

מסיר.

היו"ר חמי דורון:

מסיר את ההסתייגות. הסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה וואסל טאהא. להצביע?

עזמי בשארה (בל"ד):

כן.

היו"ר חמי דורון:

אנחנו מצביעים. אנחנו מצביעים על ההסתייגות - - -

קריאות:

על מה?

היו"ר חמי דורון:

סליחה, עצרתי את ההצבעה.

עמרי שרון (הליכוד):

אני לא יודע על מה מצביעים.

היו"ר חמי דורון:

רק רגע, לא להתרגש. אדוני, אם אדוני לא יפטפט עם חבריו לשולחן ויקשיב - - -

קריאות:

עמרי שרון (הליכוד):

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת עמרי שרון, זה שאתה צועק, לא אומר שאתה צודק. אז אני מבקש ממך. זה שאתה צועק, לא אומר שאתה צודק.

אנחנו מצביעים על ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה וואסל טאהא, באותו סעיף, 5ג. הסתייגות נוספת, עליה אנחנו מצביעים, בבקשה.

הצבעה מס' 8

בעד ההסתייגות - 14

נגד - 54

נמנעים - אין

ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה וואסל טאהא לסעיף 1 (סעיף 5ג המוצע) לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

54 נגד, 14 בעד - - -

קריאות:

--- לא, לא. זה לא התחלף.

היו"ר חמי דורון:

רבותי, אנחנו נצביע שוב על אותו סעיף, על אותה הסתייגות, כדי שלא תהיה בעיה. בבקשה, למען הסר ספק.

הצבעה מס' 9

בעד ההסתייגות - 14

נגד - 53

נמנעים - אין

ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה וואסל טאהא לסעיף 1 (סעיף 5ג המוצע) לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 53 נגד, 14 בעד, אין נמנעים, גם ההסתייגות הזאת נפלה.

אנחנו עוברים להצבעה על ההסתייגות לסעיף 15. חברת הכנסת יולי תמיר, את רוצה הצבעה?

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

מסירה.

היו"ר חמי דורון:

מסירה. אין הסתייגות. ובכן, אין הסתייגויות נוספות לסעיף 1, אנחנו מצביעים על סעיף 1 כנוסח הוועדה, בבקשה.

הצבעה מס' 10

בעד סעיף 1 - 53

נגד - 16

נמנעים - אין

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 53 בעד, 16 נגד, אין נמנעים, סעיף 1 כנוסח הוועדה התקבל.

לסעיף 2 אין הסתייגויות, ולכן אנחנו מצביעים עליו.

טלב אלסאנע (רע"ם):

--- שינוי וש"ס - קואליציה, אופוזיציה - לא יודע איך הם מצביעים.

קריאות:

היו"ר חמי דורון:

לסעיף 2 אין הסתייגויות, נצביע עליו.

הצבעה מס' 11

בעד סעיף 2 - 47

נגד - 10

נמנעים - אין

סעיף 2 נתקבל.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 47 בעד, עשרה נגד, אין נמנעים - סעיף 2, כנוסח הוועדה, התקבל.

לסעיף 3 יש כמה הסתייגויות. ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, גימאל זחאלקה ואסל טאהא וזהבה גלאון, להצביע?

קריאות:

היו"ר חמי דורון:

סליחה. חברת הכנסת זהבה גלאון.

זהבה גלאון (יחד):

להצביע.

היו"ר חמי דורון:

להצביע. אנחנו מצביעים על הסתייגות לסעיף 3, בבקשה.

הצבעה מס' 12

בעד ההסתייגות - 14

נגד - 50

נמנעים - 1

ההסתייגות של חברי הכנסת עזמי בשארה, ג'מאל זחאלקה, ואסל טאהא וזהבה גלאון לסעיף 3 לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

נגד – 50, 14 בעד, נמנע אחד - ההסתייגות נופלת.

חברת הכנסת יולי תמיר - להצביע על ההסתייגות שלך?

יולי תמיר (העבודה - מימד - עם אחד):

היו"ר חמי דורון:

להצביע על ההסתייגות. ובכן, אנחנו מצביעים על ההסתייגות של חברת הכנסת יולי תמיר. הצבעה.

הצבעה מס' 13

בעד ההסתייגות - 14

נגד - 51

נמנעים - 2

ההסתייגות של חברת הכנסת יולי תמיר לסעיף 3 לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

51 נגד, 14 בעד, שני נמנעים. ההסתייגות נפלה.

אחמד טיבי (חד"ש-תע"ל):

היו"ר חמי דורון:

חברת הכנסת אתי לבני, את רוצה שיצביעו על ההסתייגות שלך?

אתי לבני (שינוי):

מסירה.

היו"ר חמי דורון:

מסירה את ההסתייגות.

ובכן, רבותי, אנחנו מצביעים על סעיף 3 כנוסח הוועדה, בבקשה. סעיף 3 כנוסח הוועדה.

הצבעה מס' 14

בעד סעיף 3, כהצעת הוועדה - 51

נגד - 16

נמנעים - 1

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר חמי דורון:

51 בעד, 16 נגד, נמנע אחד, הסעיף עבר כנוסח הוועדה.

אנחנו מצביעים לתוספת הראשונה, שלגביה אין הסתייגויות. אנחנו מצביעים, רבותי.

גדעון סער (הליכוד):

על מה?

היו"ר חמי דורון:

על התוספת הראשונה.

הצבעה מס' 15

בעד התוספת הראשונה - 51

נגד - 13

נמנעים - 1

התוספת הראשונה נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

בעד - 51, נגד - 13, נמנע אחד - התוספת הראשונה עברה.

אנחנו חוזרים לסעיף 4, לגביו אין הסתייגויות, ואנחנו נצביע גם על סעיף 4, כנוסח הוועדה, רבותי.

הצבעה מס' 16

בעד סעיף 4 - 55

נגד - 15

נמנעים - 1

סעיף 4 נתקבל.

היו"ר חמי דורון:

בעד - 55, 15 נגד, נמנע אחד, גם סעיף 4 עבר.

אנחנו עוברים לתוספת השנייה. יש הסתייגות אחת. חבר הכנסת רשף חן?

רשף חן (שינוי):

להצביע.

היו"ר חמי דורון:

להצביע על ההסתייגות. אנחנו מצביעים על ההסתייגות לתוספת השנייה.

הצבעה מס' 17

בעד ההסתייגות - 22

נגד - 46

נמנעים - 2

ההסתייגות של חבר הכנסת רשף חן לתוספת השנייה לא נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

ובכן, 46 נגד, 22 בעד, שני נמנעים, ההסתייגות נפלה.

אנחנו מצביעים על התוספת השנייה כנוסח הוועדה.

הצבעה מס' 18

בעד התוספת השנייה, כהצעת הוועדה - 55

נגד - 14

נמנעים - 1

התוספת השנייה, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר חמי דורון:

55 בעד, נגד - 14, נמנע אחד, התוספת השנייה עברה על-פי נוסח הוועדה.

רבותי, אנחנו נעבור להצבעה בקריאה שלישית כנוסח הוועדה, כפי שאושרה בקריאה שנייה.

הצבעה מס' 19

בעד החוק - 54

נגד - 15

נמנעים - 1

חוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 7), התשס"ה-2005, נתקבל.

קריאות:

עבד-אלמאלכ דהאמשה (רע"ם):

הרצחת וגם ירשת. אתם לא מתביישים.

היו"ר חמי דורון:

54 בעד, 15 נגד, נמנע אחד. אני קובע שהצעת החוק עברה - - -

קריאות:

היו"ר חמי דורון:

חבר הכנסת גדעון סער, חבר הכנסת גדעון סער. חבר הכנסת דהאמשה. אדוני, אדוני סגן היושב-ראש.

...

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה, דברי תודה.

מיכאל איתן (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להודות לכל מי שעמלו, טרחו והכינו את הצעת החוק הזאת. לפעמים היו רגעים מסוימים שהיה נדמה לי שהמאבק בחוק הזה הוא מעין המשך המאבק בטרור. היו ביקורות, היו ביקורות מוצדקות, היו תיקונים, אולי גם לא עשינו מלאכה מושלמת, אבל בסך הכול זהו חוק ראוי, טוב, מגן על המדינה וגם פותח פתח להידברות ולהבנה עם מי שנלחמנו בהם בתור אויבים ואנחנו רוצים לראות אותם בתור שכנים שלווים ומקיימים יחסים של שלום.

אני חייב להודות, בראש וראשונה, לצוות המשפטיים, שבראשם אני רוצה לציין שניים - את עורכת-הדין תמר קלהורה ואת עורכת-הדין קרן ויינשל, על עבודה באמת מאומצת שנמשכה תקופה ארוכה בתנאים לא הכי נוחים, תוך צורך לעמוד חזק על הניסוח הנכון ועל הרצון להביא את החוק להשלמתו, כפי שנעשה. יחד עמן, לכל האחרים ברכה ותודה.

היו"ר חמי דורון:

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן.

בבקשה, אדוני היושב-ראש.